

אור והיות

מבית מעיינותיך | גליון 24 | אלול ה'תשפ"א

רבי יואל כהן זצ"ל

- קווים ראשוניים לדמותו ולמשנתו
- מאמרו המקיף לחגי תשרי

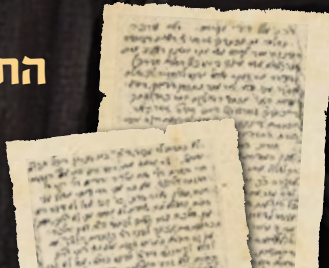

ותתפלל חנה...

המאבק בין חנה לפנינה,
הדו-שיח עם עלי ולידתו
וגידולו של שמואל
- בעבודת היום
של ראש השנה

התורה היא חיינו!

איגרת מימי חורפו
בפרסום ראשון

תוכן העניינים

בפתח הגליון

בעמדנו בפתחו של ירח האיתנים, "דתקיפי במצוות", הנה ידוע הפתגם מרועי החסידות, אשר "כל תכלית העבודה של חודש אלול, ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות והושענא רבה היא להגיע להכרה בשמחת תורה אשר 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, אין עוד מלבדו!". אנו פותחים אפוא את גליון זה במאמר נרחב שבו נפרשת התמונה המלאה של חגי תשרי, אשר מתוכה מתבאר כיצד כל החגים המה חוליות בשרשרת אחת המגלה את עומק הקשר שבין יהודי לבוראו.

מאמר זה הוא ממשנתו של הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל, אשר זה עתה מלאו שלושים לפטירתו. הקדשנו בגליון זה יריעה נרחבת לדמותו של מי שהיה חד בדרא בידיעת משנת החסידות, בהבנתה ובהסברתה, ואשר ליוה את בית הווצאה לאור **מעיינותיך** מיום היווסדו.

בין שאר החומרים בגליון זה, ראוי לציון במיוחד המאמר אודות הפטרת יום א' דראש השנה, המתארת את תפילת חנה ושפיכת נפשה לפני ה'. במאמר זה נאספו ונלקטו מבחר פירושים ורעיונות על פסוקי הפטרה זו. מהם מתבאר, בין השאר, כיצד מעשה זה תופס מקום מרכזי בעבודת היום ומהווה הכנה לעבודת התקיעות.

נאחל לקוראינו כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה. תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה.

המערכת

3

פנימיות חגי תשרי
שלושה רבדים בקשר של יהודי עם הקב"ה

14

ראש הישיבה של משנת החסידות

קווים ראשוניים לדרכו ולמשנתו של ר' יואל זצ"ל

19

התורה היא היינו

איגרת נוקבת שכתב ר' יואל בבחרותו לידיד

23

ותתפלל חנה

עבודת יום ראש השנה באספקלריית פסוקי הפטרה

30

תפילת הגנרל

תיאור רווי הוד מתפילת כ"ק אדמו"ר הרי"צ בראש השנה תש"ב

להצטרפות למנוי: 072-2792066

לשליחת תגובות בפקס: 072-2792060

לתגובות ולקבלת הגליון בדוא"ל:

orvechayoot@gmail.com

www.toratchabad.com

חברי המערכת: הרב יהודה כהן, הרב ישראל לב, הרב יצחק קפלן, הרב משה שילת

לעילוי נשמת

הרה"ח התמים ר' זלמן מרדכי ע"ה
בן הרה"ג הרה"ח הרה"ח ר' אליהו ורביקה ע"ה לוי
נלב"ע ט"ז תשרי ה'תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה

ולעילוי נשמת

ד"ר שפרה נחמה בת ר' מנחם מענדל הלוי
ודבורה ע"ה לוי
נלב"ע י"ז כסלו תשע"ג
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת הורינו האהובים

הרה"ח ר' שלום זובער בן הרה"ח ר' אברהם לויק ז"ל
רחל בת הרה"ח הרב שמואל נויטיק ז"ל
ר' שלמה זלמן הלוי בן הרב יוסף זרח פרידמן
בלומה בת ר' מנחם מענדל ונגר
הונצחו על-ידי בניהם שמואל ורעייתו טליה
וצאצאיהם: מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלוש שלמה
סלבין

כל חגי תשרי מסבירים: מיהו ומהו יהודי

מה פירוש הביטוי "עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים" – הרי בין ראש־השנה ליום־הכיפורים יש שבועה ימים בלבד? • מדוע בראש־השנה אנו מתחננים לקב"ה שימלוך עלינו? • מה גורם ליהודי שחטא להתעורר בתשובה? • איך ייתכן ש"עיצומו של יום הכיפורים" מכפר על הפגמים שגרמו החטאים? • ולמה באים בשמחת־תורה לרקוד עם התורה גם יהודים שכל השנה אין להם קשר גלוי לתורה ולמצוותיה? • שלושה רבדים של קשר בין יהודי לקב"ה: רובד התורה והמצוות, רובד התשובה ורובד הקשר העצמותי

הרב יואל כהן זצ"ל

גיליון זה יוצא לאור כחודש לאחר פטירתו של 'החוזר', הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל. פטירתו של ר' יואל, שהיה חד בדרא בידיעת משנת החסידות, בהבנתה ובהסברתה, היא אבידה קשה לכלל ישראל, אבל באופן מיוחד לבית ההוצאה לאור מעיינותיך, המופקד בין השאר על גיליון אור וחיות.

בעשור וחצי האחרונים זכינו לעמוד עם הגר"י זצ"ל בקשר קרוב ולהוציא לאור עולם סדרה של ספרים שנכתבו תחת פיקוחו והגהתו, בעריכתו של הרה"ג אליהו אברהם קירשנבאום שליט"א, ובהם: ביאור שער היחוד והאמונה, להבין ולהשכיל, סוגיות בחסידות, המועדים בחסידות, ועוד. וכך היה סדר הדברים בכל אחד מפרקי הספרים הללו: ר' יואל היה מקליט את הרצאת הדברים בעל־פה; הרב קירשנבאום היה מעלה את דבריו על הכתב ומחזיר אותם לעיונו; הוא היה מתקן ומחזיר אלינו - לפעמים בצירוף הקלטות נוספות - ומבקש לראות שוב את הנוסח המתוקן. כך ברצוא ושוב עד שהפרק היה לשביעות רצונו.

ראוי לציין במיוחד גם את הספר שלדאבוננו לא נשלם, מהותה של תורה, שפרקיו הראשונים הופיעו לראשונה בגיליון זה. מפאת חולשתו של ר' יואל העבודה על הספר הופסקה, ולא נותרו עמנו כי אם מאמרים אלה הקובעים ברכה לעצמם.

לכבודו ולעילוי נשמתו, אנו שבים ומפרסמים את אחד המאמרים הראשונים שנכתבו במסגרת עבודה משותפת זו, מאמר העוסק במהותם של חגי תשרי.

על־פי זה מובנים דברי הגמרא, שמצד אחד אומרת "אלו עשרה ימים", ועם זה, עשרה ימים אלו הם "בין ראש־השנה ליום־הכיפורים": מצד עניין התשובה שבהם הם בכלל עשרת ימי תשובה; ומצד עניינם העיקרי, שלמעלה מעניין התשובה, הם נחשבים מחוץ ל"ימי תשובה" (ולכן אומרת הגמרא "ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים").

כלומר, בראש ובראשונה ישנו עניינו העיקרי של ראש־השנה, שמצד זה הוא אינו בכלל עשרת ימי תשובה; לאחר נקודה זו מתחילים "ימי תשובה" ובכללם שני הימים של ראש־השנה והיום העשירי, יום־הכיפורים; ואחר כך באה הנקודה העיקרית של יום־הכיפורים, כעניין מיוחד לעצמו.

לפני שנבאר את עניינם העיקרי של ראש־השנה ויום־הכיפורים, נקדים לבאר את המיוחד שבעניין התשובה בעשרה ימים אלו, כדברי הרמב"ם הנ"ל, שאף־על־פי שיהודי יכול לעשות תשובה בכל זמן, הרי בעשרת הימים האלה "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

בנוגע לתשובה יש מאמר חז"ל⁵ המבאר את שורש עניין התשובה: "שאלו לחכמה: 'חוטא מהו עונשו?' אמרה: 'חטאים תרדוף רעה'. שאלו לנבואה, ואמרה: 'הנפש החוטאת היא תמות'. שאלו לתורה, ואמרה: 'ביא אשם ויתכפר לו'. שאלו לקב"ה, ואמר: 'יעשה תשובה ויתכפר לו'. הדא הוא דכתיב 'טוב וישר ה', עליכן יורה חטאים בדרך".

וצריך ביאור: מדוע ה'חכמה', ה'נבואה' וה'תורה' ענו באורח שונה מהמענה של הקב"ה? הרי מובן מאליה שה'חכמה' עליה מדובר כאן היא חכמה אלוקית, חכמתו של הקב"ה; כמורכב 'נבואה' היא דבר

א. עשרת הימים הראשונים של חודש תשרי ידועים כימי תשובה ועת רצון. הגמרא¹ דורשת על הפסוק² "דרשו ה' בהימצאו" - "אלו עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים", בימים אלה הקב"ה הוא "בהימצאו", הוא כביכול נמצא יותר, ולכן זה הזמן לדרוש אותו ולהתקרב אליו.

הרמב"ם מביא זאת בספר 'היד' וזה לשונו: "אף־על־פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהימצאו".

נמצאנו למדים, שעשרה ימים אלה הם הימים שהקב"ה הוא "בהימצאו", ולכן זמן זה מתאים לדרוש את ה' והדרישה מתבטאת בעניין התשובה. מכיוון שאז הקב"ה נמצא יותר, לכן בעשרה ימים אלו התשובה "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

עניין זה דורש ביאור: מדברי הגמרא "אלו עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים" משמע, שגם ראש־השנה ויום־הכיפורים הם בכלל עשרת הימים (שהרי בין ראש־השנה ליום־הכיפורים יש שבעה ימים בלבד), ואם כן מדוע אומרת הגמרא "אלו עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים"?

הביאור בזה הוא⁴, שבראש־השנה ויום־הכיפורים יש שני עניינים: א) עניין התשובה שבהם, שמצד זה הם בכלל עשרת ימי תשובה; ב) עניינם העצמי והעיקרי, שאינו שייך לעניין התשובה, וכפי שיבואר לקמן.

האש שבצור החלמיש קיימת במעמקי הצור לעולם והיא אינה מותנית בדבר. אין לה צורך בחומרי בעירה ואין דבר שיוכל לכבותה. גם אם הצור מונח עשרות שנים במים עדיין נוכל להוציא ממנו את האש. נצטרך להכות באבן, אבל בסופו של דבר פרוץ הניצוץ

1. ראש־השנה יח, א.
2. ישעיה נה, ו.
3. הלכות תשובה פרק ב הלכה ו.
4. לקוטי־שיחות חלק ד עמ' 1144 (אוצר־לקוטי־שיחות מועדים שיחה א לר"ה); עמ' 1149 (אוצר־לקוטי־שיחות מועדים שיחה א ליוה"כ).

5. ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנה. ירושלמי מכות פרק ב הלכה ו (בשינויי גירסאות).

שלא יהיו מים שיכבו אותה - חטאים ועבירות עלולים לכבות את האש האלוקית.

כל זה אמור על האש הגלויה. אבל בעומק ליבו של יהודי טמונה גם אש נסתרת, ואש זו לעולם אינה נכבית. אפילו יהודי שאין לו תורה ומצוות שבהן תוכל האש להיאחז, ואף אם יתירה מזו, הוא גם עבר על המצוות אשר לא תעשינה ח"ו - אף על פני כן האש קיימת, כי זו אש תמידית.

עניין זה קשור גם לפירוש נוסף במילה 'צור'. 'צור' רומז על השורש, כמו שכתוב⁹ "הביטו אל צור חוצבתם". כאשר מסתכלים על יהודי כפי שהוא מצד שורשו¹⁰ - בנקודה זו הוא תמיד שלם. אלא שצריך למצוא עצות ודרכים לשפשף את האבק ולהסיר את הכיסויים המעלימים, כדי לגלות את האש, אבל האש עצמה קיימת תמיד בשלמות.

לכן גם כאשר בני ישראל חטאו בחטא החמור ביותר, חטא עבודה זרה, אמר הקב"ה למשה רבנו "ושמתוך בנקרת הצור", כי מצד העניין של 'צור', גם על חטא העגל יכולה להיות כפרה. אלא שאת ה'צור' צריך לגלות, וההתגלות היא על ידי תשובה.

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר מהו הדבר שמניע את האדם לעשות תשובה. לכאורה העניין דורש ביאור: הלא מדובר ביהודי שפרק מעליו עול מלכות שמים ועול מצוות. אם כן, מה מביא אותו לעשות תשובה? מה מעיק לו? לו היה מדובר ביהודי ירא שמים, שומר תורה ומצוות, אלא שקרה שנכשל ולא הצליח להתגבר על יצרו, מובן מדוע הדבר מעיק לו ומדוע הוא מתחרט. יהודי כזה גם בזמן העבירה הוא לא רצה באמת לעשותה. הוא רצה לקיים את רצון ה', אלא שבשעת מעשה לא היה לו די כוח ואומץ להתגבר, ולכן אחר כך הוא מתחרט. אבל כאשר מדובר ביהודי שפרק מעליו את עולו של הקב"ה, מה מביאו להצטער על כך ולהתחרט?

למעשה, שאלה זו חלה גם על יהודי שומר תורה ומצוות. אף שבכללות הוא רוצה לקיים את רצון ה' ושומר את מצוותיו, הרי גם אצלו יש עבירות שהוא רגיל בהן ודש אותן בעקביו. לגבי עבירות אלו אין הוא בכחינת שוגג אלא מזיד. לרוב בני האדם יש

ה' המתגלה לנביא; והתורה - הלא היא תורתו של הקב"ה. אם כן מדוע המענה "יעשה תשובה ויתכפר לו" נאמר רק כאשר שאלו לקב"ה עצמו?

העניין יובן על ידי הקדמת הביאור במהות עניין התשובה.

כאשר בני ישראל נכשלו בחטא העגל, החטא החמור ביותר, חטא עבודה זרה, מסופר בתורה שמשה רבנו ביקש והתחנן לקב"ה שישלח וימחול לבני ישראל, ואז הקב"ה לימדו את סדר בקשת הרחמים שעל ידי הקריאה ב"ג מידות הרחמים. נאמר שם⁶, שהקב"ה אמר למשה רבנו: "והיה בעבר כבודי, ושמתיך בנקרת הצור", ואז "וקראתי בשם ה' . . ורחמתי את אשר ארחם". בדרך זו תהיה הכפרה.

מהו העניין של "נקרת הצור" שבמקום זה דווקא נעשית הכפרה? אדמו"ר הזקן בספרו לקוטי תורה⁷ מבאר את התוכן הפנימי שבצור, על ידי הסברת ההבדל בין האש הגלויה לאש הטמונה בצור החלמיש: אש גלויה תלויה לצורך קיומה בשני תנאים: (א) חומרי בעירה שבהם תוכל להיאחז - שמן, עצים וכיוצא בזה; (ב) מניעת דברים שמכבים את האש, כמו מים, עפר וכדומה.

לעומתה, האש שבצור החלמיש אינה זקוקה לשום תנאים לצורך קיומה. האש קיימת במעמקי הצור לעולם והיא אינה מותנית בדבר. אין לה צורך בחומרי בעירה ואין דבר שיוכל לכבותה. גם אם הצור מונח עשרות שנים במים עדיין נוכל להוציא ממנו את האש. נצטרך להכות באבן, אבל בסופו של דבר יפרוץ הניצוץ. אכן, צריך לחפש עצות איך לגלות את האש, אבל היא קיימת תמיד.

כל זה הוא משל על הנפש האלוקית שבכל יהודי. הניצוץ האלוקי שביהודי נמשל לאש, וכמו שכתוב⁸ "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא". באש זו יש שתי דרגות: האש הגלויה, והאש המוסתרת במעמקי הלב.

האש הגלויה, הבווערת אצל יהודי, זקוקה לתנאי קיום חיוניים: האש צריכה שיהיה לה במה להיאחז - לימוד התורה וקיום המצוות; ויש גם תנאי שלילי:

6. שמות לג, יט.

7. ויקרא כו, ג.

8. דברים ד, כד.

9. ישעיה נא, א.

10. ובפרט על פי המשך הכתוב שם, "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם" - האבות והאימהות.

דברים שבנוגע אליהם האדם כביכול פורק מעליו עול, ונעשו אצלו כדבר קבוע (כעוון ביטול תורה, לשון הרע וכיו"ב). אם כן, בנוגע לעניינים אלו מדוע שתהיה אצלו התעוררות תשובה?

ההסבר הוא: בעומק נפשו של כל יהודי, במעמקי נשמתו, יש אש אלוקית חבויה. לכן, למרות שהאש הגלויה אין לה במה להיאחז, כי הוא פרק מעליו עול תורה ומצוות ואף עבר כמה עבירות, אבל עמוק בתוך ליבו האש הנסתרת קיימת בשלמות. כאשר מתעוררת האש הפנימית הזאת הוא מתחרט וחוזר בתשובה.

כפי שהרמב"ם פוסק בהלכות גירושין¹¹, שכאשר יהודי אינו רוצה לתת גט לאשתו, אף שהוא חייב בזה על-פי דיני התורה, כופים אותו עד שיאמר "רוצה אני". לכאורה כיצד מועילה הכפייה שהגט ייחשב שהוא ניתן מרצונו, הלא אנו רואים שהוא מוסיף להתנגד וכל אמירתו "רוצה אני" היא מפני הכפייה בלבד, אם כן הוא כ'אנוס'?

מסביר הרמב"ם, שבעצם כל יהודי "רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", ויהודי זה, שאינו רוצה לתת גט כדין, "יצרו הוא שתקפו, וכיוון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני - כבר גירש לרצונו".

זאת אומרת, שאפילו יהודי היודע שבית-דין פוסקים שעליו לגרש את אשתו, ובכל-זאת הוא אינו מקיים את פסק-הדין, ואף מכים אותו כדי להכניעו; וגם זה אינו מועיל וצריך לכפותו לומר את המילים 'רוצה אני' - גם עליו אומר הרמב"ם, שבעצם בתוך ליבו פנימה הוא רוצה לקיים את רצונו של הקב"ה - "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות".

תשובה – רק מהקב"ה

ב. כשם שאצל היהודי, תנועת התשובה באה מהתקשרות נפשית עם הקב"ה, שהיא עמוקה יותר מההתקשרות שעל-ידי לימוד התורה וקיום המצוות, כך גם מצידו של הקב"ה, הכפרה מגיעה מדרגה אלוקית עליונה ועמוקה יותר.

כשם שביהודי יש כעין שתי שכבות: (א) שכבה חיצונית, שהיא האש הגלויה שנאחזת בלימוד התורה וקיום המצוות בפועל; (ב) שכבה פנימית, שהיא האש

11. סוף פרק ב.

הנסתרת שמתבטאת בעניין התשובה כנ"ל - כך גם אצל הקב"ה יש דוגמת שתי דרגות אלו:

(א) דרגה שבה הקב"ה הגביל את עצמו כביכול, שהקשר שלו עם יהודי הוא כאשר היהודי לומד תורה ומקיים מצוות. מצד דרגה זו, אם היהודי לא מחובר לתורה ולמצוותיה, הקשר עלול להיפסק;

(ב) דרגה עמוקה יותר של התקשרות, שמצידה אפילו כאשר היהודי חטא ועשה הפך רצונו של הקב"ה, בכל-זאת הקב"ה, מרוב אהבתו ליהודי, מוחל וסולח לו. בדרגה עליונה זו הקשר אינו מוגבל בקיום תנאים מסויימים מצד היהודי, אלא גם כאשר הוא חטא ופרק עול, אף-על-פי-כן הקב"ה קשור עמו ואוהב אותו¹².

האמת היא, שסדר הדברים הוא הפוך: הואיל ואצל הקב"ה קיימות שתי הדרגות האלה בהתקשרותו ליהודי, לכן נשתלשל מזה ונעשה כך גם בנפשו של היהודי, שיש אצלו שתי שכבות בהתקשרותו לקב"ה: אש גלויה - קשר שתלוי בלימוד התורה וקיום המצוות; ואש חבויה - קשר פנימי ועמוק יותר, שאינו מוגבל ואינו תלוי בתנאים אלו.

על-פי כל זה יובנו דברי חז"ל הנ"ל (סעיף א) שעניין התשובה בא מאת הקב"ה בלבד, מה-שאין-כן מצד ה'חכמה', ה'נבואה' וה'תורה', לא קיימת האפשרות לעשות תשובה. אף ש'חכמה', 'נבואה' ו'תורה' כולן דרגות אלוקיות כנ"ל, בכל-זאת, כולן מתארות דרגות אלוקיות כפי שהקב"ה הגביל את עצמו כביכול, שהקשר שלו עם היהודי הוא על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות בפועל דווקא. לכן כאשר היהודי פרק עול מלכות שמים מעליו, הוא לכלך את עצמו בכתם כזה, שאין דרך להסירו אלא על-ידי עונש מסויים.

רק מצד מענה הקב"ה שלמעלה מכפי שהגביל את עצמו, ישנה האפשרות - "יעשה תשובה ויתכפר לו". רק מצד דרגה זו אפשרי שגם יהודי שחטא, אף שעל-פי הכללים של 'חכמה', 'נבואה' ו'תורה' נעשה כתם ופגם בדבקתו בה, בכל-זאת הוא יתעורר בתשובה

12. אין כוונת הדברים שבדרגה פנימית ועמוקה זו, עניין המצוות אינו נוגע ח"ו; הכוונה היא לומר, שההתקשרות של הקב"ה עם ישראל, אינה מוגדרת במאומה. זו התקשרות פנימית ועמוקה שאינה תלויה בשום תנאים, גם לא בעניין המצוות. ולכן, גם יהודי שחטא, בכל זאת הקב"ה אוהבו וקשור עמו.

מצד האש החבויה שבו, ויתגלה שגם הוא קשור לאלוקות, לתורה ולמצוות בשלמות.

על־פי זה מובן, ש"אף־על־פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש־השנה ויום־הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד". כיוון שרצונו הפנימי של היהודי לדבוק בקב"ה תמיד (גם כאשר בחיצוניות נראה להיפך), נובע מכך שאצל הקב"ה קיימת דרגה זו של התקשרות בלתי־מוגבלת עם היהודי - הרי הזמן המתאים להתעוררות תשובה הוא כאשר הקב"ה נמצא, "בהימצאו".

אמנם אפשר לעשות תשובה כל השנה, אבל זה קשה יותר. וגם אם מצליחים להתעורר בתשובה, אין זה מתוך עומק הלב כלי־כך והקשר הפנימי מאיר פחות. מה־שאי־כן בעשרה ימים אלה, שהקב"ה הוא "בהימצאו", ה'פנימיות' האלוקית מאירה יותר, ולכן גם ה'פנימיות' של היהודי מאירה יותר וקל יותר לעשות תשובה. יתירה מזו, בימים אלה התשובה גם "יפה יותר", התשובה אמיתית ועמוקה יותר ומתקבלת מיד.

ראש השנה: ההמלכה

ג. עד כאן עסקנו במעלתה המיוחדת של התשובה בעשרת ימי תשובה, שבתוך זה כלולים ימי ראש־השנה ויום־הכיפורים. נוסף על כך יש בראש־השנה ויום־הכיפורים עניין מיוחד, שלמעלה אפילו מעניין התשובה שבהם, ועניין זה הוא עניינם העיקרי והייחודי.

עניינו העיקרי של ראש־השנה הוא, שביום זה בני־ישראל ממליכים את הקב"ה למלך. דבר זה מובן מכך, שמיד בתפילה הראשונה של ראש־השנה, תפילת ערבית, מבקשים אנו בנוסח התפילה שהקב"ה יהיה מלך - "מלוך על העולם", "מלך על כל הארץ" ועוד.

עניין זה מתבטא גם במצווה העיקרית¹³ של ראש־השנה - תקיעת שופר. אף־על־פי שבתקיעת שופר נרמזת עבודת התשובה, כדברי הרמב"ם הידועים¹⁴ "שתקיעת שופר בראש־השנה . . . רמז יש בו . . . עורו ישנים משנתכם . . . וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה", בכל־זאת עניינה העיקרי של תקיעת שופר הוא - הכרת הקב"ה למלך.

ידוע מה שכותב רבנו סעדיה גאון¹⁵ שבתקיעת שופר יש עשרה עניינים, אבל "הענין הראשון", "ראשון" גם במעלה, הוא¹⁶ - ש"אנו ממליכין עלינו את הבורא". ומבאר, שבזמנים הקדומים המנהג היה, שכאשר הכתירו מלך היו תוקעים בשופר. לכן בראש־השנה, כאשר בני־ישראל מכתירים את הקב"ה למלך עליהם, הם תוקעים בשופר. בעצם, הדברים מפורשים בגמרא¹⁷ "אמרו לפני בראש־השנה מלכויות . . . כדי שתמליכוני עליכם . . . ובמה? בשופר".

נמצאנו למדים, שעניינו הייחודי של ראש־השנה הוא לא עניין התשובה, אלא המלכת הקב"ה למלך עלינו, ועלידי זה על העולם כולו.

גם ביום־הכיפורים יש עניין עיקרי (נוסף על עניין התשובה), שמייחד אותו משאר עשרת ימי תשובה. בגמרא¹⁸ יש פלוגתא בין רבנן ורבי בנוגע לכפרה של יום־הכיפורים. לדעת רבנן - "יום־הכיפורים אין מכפר אלא על השבים", ולדעת רבי - "בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום־הכיפורים מכפר", מכיוון ש"עיצומו של יום מכפר".

הרמב"ם פוסק להלכה¹⁹, ש"עצמו של יום־הכיפורים מכפר לשבים", והיינו כדעת רבנן שיום־הכיפורים מכפר על ה"שבים" דווקא. אבל יחד עם זאת, מדיוק לשונו "עצמו של יום־הכיפורים מכפר לשבים", מוכח, שגם רבנן הסוברים שצריך תשובה, מכל מקום הכפרה אינה מצד התשובה עצמה, אלא מצד ה"עיצומו של יום". הצורך בתשובה הוא רק

13. כמאמר חז"ל בראש־השנה כו, ב (במשנה): "מצוות היום בשופר".
14. הלכות תשובה פרק ג הלכה ד.
15. הובא באבודרהם בטעמי התקיעות.
16. שהרי אצל הרס"ג גם סדר הדברים מדויק, ואם כן הכוונה ב"ראשון" היא גם ל"ראשון" במעלה.
17. ראש־השנה טז, א. שם לד, ב.
18. שבועות יג, א.
19. הלכות תשובה פרק א הלכה ג.

כהכנה והקדמה לכפרה, אבל אחרי שהתשובה ישנה, אזי הכפרה היא מצד "עיצומו של יום".

בשני עניינים אלה (הכתרת הקב"ה למלך בראש השנה, והכפרה מצד הארת "עיצומו של יום" ביום הכיפורים), מתגלית מהותם האמיתית של ישראל, שהיא פנימית ועמוקה אף יותר מעניין התשובה שנתבאר לעיל.

ביאור הדברים:

ההתקשרות הפנימית של בניישראל עם הקב"ה המתבטאת בעניין התשובה, על־אף שהיא חזקה ועמוקה מההתקשרות לקב"ה שעל־ידי לימוד התורה וקיום המצוות, בכל־זאת היא עדיין אינה מבטאת את מהותו האמיתית של יהודי.

מהותו האמיתית של יהודי היא, שהוא והקב"ה זה דבר אחד. קשר עצמוני זה אינו נפעל על־ידי פעולה או עשייה כלשהי מצידו (לימוד תורה או קיום מצוות), אלא הוא קשר בין דברים המאוחדים בעצם מהותם.

עניין זה נעלה הרבה יותר מהשכבה הפנימית המתבטאת בעבודת התשובה. אותה שכבה פנימית של יהודי, על־אף ייחודה ומעלתה בהיותה רצון עצמי ותקיף להתקשרות בקב"ה, בכל־זאת, בעצם עניינה - שווה היא לשכבה החיצונית של היהודי (ההתקשרות שעל־ידי תורה ומצוות).

בשתי שכבות אלה, ההתקשרות עם הקב"ה סובבת סביב החוט המקשר של התורה והמצוות. אלא שבחוט מקשר זה יש שתי דרגות: א) הרצון הגלוי ללימוד ולקיים, רצון שלפעמים קיים ולפעמים איננו; ב) הרצון הפנימי הקיים תמיד. וכפי שהובא לעיל מהרמב"ם, שכל יהודי, באיזה מצב שיהיה, בפנימיות לבבו רוצה לקיים את כל המצוות. לכן, כשהוא עושה מעשה שהוא נגד רצונו הפנימי, הדבר מעיק לו; הוא מרגיש שפעל נגד עצמו ומתחרט ועושה תשובה.

כאן מדובר אכן ברצון פנימי (ולכן לא תמיד הוא גלוי), אבל מה הוא רוצה? - להתקשר בקב"ה על־ידי לימוד תורתו וקיום מצוותיו. אם כן גם בשכבה זו הקשר הוא כדבר נוסף על עצם מהותו. במהותו הוא אדם לעצמו, וההתקשרות לקב"ה נעשית על־ידי פעולתו, על־ידי שלומד תורה ומקיים מצוות.

אבל לאמתו של דבר, בניישראל קשורים עם הקב"ה בקשר נעלה הרבה יותר - התקשרות הקשורה בעצם מהותם.

מעין דוגמה לכך אפשר להביא מהקשר של אב ובנו. בניישראל נמשלו לבנים והקב"ה נמשל לאב, כמו שכתוב²⁰ "בנים אתם לה' אלקיכם". הקשר בין האב לבנו אינו רק בכך שהבן מקיים בפועל את רצון אביו. הקשר אף אינו מתמצה בכך שהבן רוצה בעומק ליבו לקיים את רצונו של האב. הקשר עמוק לאין־שיעור. האב ובנו אינם שני דברים שמתקשרים יחד, אלא הבן הוא מהותו של האב. או במילים אחרות: הבן הוא האב עצמו כפי שנמשך ובא בגוף אחר.

[זה ההבדל בין כוח ההולדה של האדם לכוח היצירה שלו: כוח היצירה הוא כוח לייצר דבר אחר, לעשות כלי וכיו"ב. זו אמנם יצירה שלו, אבל היצירה אינה הוא־עצמו. מה־שאי"כ כוח ההולדה, אין עניינו יצירת דבר אחר, אלא האב ממשיך את מהותו־שלו הלאה].

מובן, שהיות שהבן והאב הם מהות אחת, רוצה הבן להיות קשור עם אביו ולקיים את רצונו, אבל לא על כך בנוי הקשר. גם אם משום־מה הבן אינו ממלא את רצון אביו, הוא נשאר בנו במלוא המידה, כי עצם היותו בן הקשור במהותו לאביו אינו תלוי בקיום רצונו של האב.

כך גם בנמשל: מהותם האמיתית של בניישראל היא - אלוקות. יהודי קשור עם הקב"ה משום שהוא והקב"ה הם דבר אחד. נשמתו של כל יהודי היא חלק אלוקה ממעל ממש, וזוהי מהותו האמיתית - אלוקות. ברור שהתקשרות עצמית זו דורשת ומביאה לקיום רצון ה', לימוד התורה וקיום מצוותיה, שקיומן הוא הביטוי לקשר זה, אולם מהותו של הקשר היא למעלה מהתורה והמצוות.

נקודה עליונה זו, היא המתגלית בראש־השנה וביום־הכיפורים: בראש־השנה - בהכתרת הקב"ה למלך; וביום־הכיפורים - בכפרה שעל־ידי "עיצומו של יום", כדלקמן.

ביטוי של המציאות הפנימית

ד. הכתרת הקב"ה למלך בראש־השנה נעשית על־ידי שבניישראל מבקשים ומתחננים שהקב"ה יהיה מלך עליהם. ולכאורה מדוע? מה חסר להם?

לדוגמה מ'מלכותא דארעא': יש מצב שהמלך הוא

20. דברים יד, א.

היהודי והקב"ה, אלא שהיהודי רוצה לקיים את מצוותיו של הקב"ה.

לעומת זאת, בהכרת האדם את הקב"ה למלך לא מדובר על רצון פנימי לדבוק בו, אלא בביטוי העמוק ביותר של מציאותו הפנימית. בתחנוניו של יהודי לקב"ה שימלוך עליו ויקבלו לעבד מתבטא, שמציאותו האמיתית היא אלוקות ולכן בלי אלוקות הוא לא יכול להתקיים.

נמצא, שבעניין ה"תמליכוני עליכם" שבראש השנה, בא לידי ביטוי הקשר העצמותי של בני־ישראל עם הקב"ה, שהם 'כולא חד'.

יום הכיפורים: עיצומו של יום מכפר

ה. נקודה עליונה זו מתגלית גם ביום־הכיפורים, בכפרה שמצד "עיצומו של יום".

הקביעה ש"עיצומו של יום" מכפר על העבירות, לכאורה דורשת ביאור: אם פירושה של 'כפרה' היה שהקב"ה מוחל וסולח ואינו מעניש, אפשר היה להבין כיצד ה"עיצומו של יום מכפר" - ביום זה רוצה הקב"ה לסלוח, ולכן הוא מבטל את העונש. אבל משמעותה של 'כפרה' היא גם 'קינוח' (כמו שכתוב בתניא בתחילת איגרת התשובה: "כפרה היא לשון קינוח שמקנח לכלוך החטא"). החטא גורם וזהמה וכתם בנפש, והכפרה מקנחת ומנקה את הזוהמה. אם כן, לו הייתה הכפרה על־ידי תשובה, שעניינה צער וחרטה על העבירה, מובן איך הכתם מתנקה - על־ידי הצער והחרטה נעקר הרע מנפשו ומתנקה הפגם²³. אבל כאשר מדובר בכפרה שמצד "עיצומו של יום", כיצד נפעלת פעולת הכפרה, קינוח החטא?

מלך והעם עבדיו, ומכיוון שיש עליהם עול מלכות, מובן שהם מרגישים מחוייבות למלך. יש להם רגש התחייבות גלוי, שלכן הם מקיימים את רצונו; ויש להם גם רגש התחייבות נעלם, שלכן גם אם משום־מה עשו דבר־מה נגד רצון המלך, הדבר מעיק עליהם וגורם להם רגשות חרטה. אבל במצב שאין בכלל מלך, הרי לא חסר לעם כלום, ולא ייתכן לומר שמשוהו מעיק להם.

כמורכב בנמשל, ב'מלכותא דרקי'עא': הכרת הקב"ה למלך משמעותה, שלפני זה הקב"ה כביכול אינו מלך²¹ ועל־ידי שבני־ישראל מבקשים ממנו שייעשה למלך ומכתירים אותו עליהם - הוא נעשה למלך. ולכאורה, אם המצב הוא שהקב"ה אינו מלך, מה חסר ומעיק ליהודי שמפני זה הוא הולך וממליך את הקב"ה?

אלא שבזאת מתבטאת מהותו של היהודי, שהוא והקב"ה הם דבר אחד. הקשר של יהודי עם הקב"ה אינו מתחיל רק בנקודה שאחרי קבלת מלכותו של הקב"ה, ולאחר שהיהודי נעשה עבדו ומרגיש (בגלוי או בסתר) מחוייבות כלפיו. אלא מכיוון שמהותו הפנימית של יהודי היא - "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", הרי אם הקב"ה אינו מלך עליו הוא אינו יכול לחיות. הוא מרגיש שמציאותו האמיתית היא - הקשר וההתאחדות עם הקב"ה.

זה עניינו של ראש־השנה - לעורר את הקשר העצמי עם הקב"ה, שמצד נקודה פנימית זו, אם חסר ושלוש הקב"ה אינו מלך עליו, הוא אינו יכול לחיות²².

נמצא, שהעניין של "תמליכוני עליכם" נעלה הרבה יותר מהעניין של תשובה. המלכת הקב"ה למלך אינה רק המחוייבות כלפיו. יחס של מחוייבות לקב"ה ייתכן כל עוד הקב"ה והיהודי הם כביכול שני דברים, אלא שהיהודי מחוייב ורוצה לקיים את רצונו של הקב"ה; ובזה יש הרצון הגלוי והרצון הנעלם (עניין התשובה). אבל מה עניינו של הרצון הזה? שיש כאן שני דברים,

21. כמבואר בתורת הקבלה והחסידות (במאמרי ראש השנה), שבכל ראש־השנה מתחדשת מלכותו של הקב"ה, וזאת על־ידי עבודתם של בני־ישראל בקבלת עול מלכות שמים. להבנת משמעות הדבר דרושה אריכות רבה ואכ"מ.

22. ראה לקוטי־שיחות חלק יט עמ' 351.

23. ראה ספר 'סוגיות בחסידות' עמ' 77.

יוס־הכיפורים לתשובה של כל ימות השנה: עניינה של התשובה שבמשך ימות השנה (ובכלל זה עשרת ימי תשובה), הוא לגלות את רצונו הפנימי של יהודי לקיים את רצון הקב"ה; אולם ביום־הכיפורים עניינה של התשובה הוא לשמש הכנה והקדמה להתגלות המהות של היהודי עצמו, שיתגלה שהוא בן²⁴.

את ביטוייה של 'התגלות העצם' שביום־הכיפורים רואים במוחש. במשך יום זה ניתן לראות בבתי־הכנסת יהודים רבים שבמשך השנה כולה לא ביקרו בהם אפילו פעם אחת. אם עדיין לא רואים אותם בתחילת היום, לפחות בסופו, בתפילת נעילה, מגיעים גם הם. ביקור זה אינו לשם חרטה ואמירת וידוי על המעשים במשך השנה, וגם לא לשם קבלה על העתיד. הם באים להזדהות עם הקב"ה. זה הקשר העצמותי.

על־פי זה מובן, שבדברי הגמרא "עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים", מבארים חז"ל את סדר העבודה של עשרה ימים אלו: תחילה ישנה הנקודה העיקרית של ראש־השנה - "תמליכוני עליכם"; אחר כך באים לעשרת ימי תשובה שבכללם גם התשובה של ראש־השנה ויום־הכיפורים; ואחר כך מגיעים לנקודה העיקרית של יום־הכיפורים - "עיצומו של יום".

הדבר הראשון הוא - המלכת הקב"ה למלך. יהודי ממליך את הקב"ה עליו, על־ידי תקיעת שופר, ומבטא בזה את נקודת ה'בן' שבו. הוא מראה שבלי הקב"ה הוא אינו יכול לחיות, ולכן הוא מבקש שהקב"ה יהיה מלך עליו ועל העולם כולו.

24. מובן מאליו, שכאשר מתגלה שהוא בן, אזי סוף־סוף הדבר יבוא לידי ביטוי בפועל והוא גם יתנהג כבן; אבל עם זה אין זה נכון להגדיר את הבן בכך שהוא מתנהג כבן, שכן התואר בן הוא דבר עצמי באדם.

שאלה זו היא הן לדעת רבי, האומר "עיצומו של יום מכפר" בלי תשובה, והן לדעת רבנן שלדבריהם יום־הכיפורים "מכפר (רק) על השבים". הלא גם לדעתם הקינוח אינו מצד התשובה, אלא מצד "עיצומו של יום" (כנ"ל סעיף ג). אם כן גם לשיטתם צריך ביאור כיצד ביכולתו של "עיצומו של יום" לקנח את הפגם של החטא.

ההסבר בזה: האפשרות של פגם וכתם יכולה להתקיים כל עוד האדם הוא מציאות לעצמו והתקשרותו לקב"ה היא על־ידי קיום רצונו. במצב כזה, אם הוא פועל נגד רצונו של הקב"ה נפגמת ההתקשרות ונוצר כתם. אלא שאם יעורר ויגלה שגם במצב זה רצונו הפנימי הוא בכל־זאת להתקשר עם הקב"ה, יחזור להיות קשור והלכלוך יתנקה. זו הכפרה שעל־ידי תשובה.

אבל כאשר מתגלה העצם של יהודי, שמציאותו האמיתית היא אלוקות, אזי מתברר שמלכתחילה לא היה שום פגם. מצד העצם של יהודי אי־אפשר לומר שהוא מציאות לעצמו והקב"ה הוא מציאות לעצמו, והם קשורים יחד ולפעמים הקשר נפגם. מצד העצם הוא והקב"ה הם מלכתחילה דבר אחד.

זו המשמעות של "עיצומו של יום מכפר": ביום קדוש זה, מתגלה הקשר העצמותי של הקב"ה עם בני־ישראל, ומצד זה לא ייתכן כל עניין של פגם.

בשתי השכבות הנמוכות יותר (שנתבארו בסעיף ב), ייתכן שיהיה פגם, אלא שעל־ידי התשובה מתנקה הפגם; אבל מצד ה'עצם' של יהודי, שהוא והקב"ה הם אחד, הכפרה אינה במובן של ניקוי והסרת הפגם, אלא מתגלה שמלכתחילה לא ייתכן כל פגם.

ואף שגם ביום־הכיפורים יש צורך בתשובה, (שהרי להלכה נפסק כדעת רבנן שיום־הכיפורים מכפר רק על השבים), הרי יש הבדל גדול בין התשובה של

**נזדמן לי להכיר
פרופסור גדול
למתמטיקה, שהיה
מבעלי־התשובה
הראשונים ברוסיה
בשלהי השלטון
הקומוניסטי. פעם
שאלתי אותו מה
הביאו לקבל עליו
לשמור תורה
ומצוות. הוא חשב
קצת ואמר: "כנראה
שדברי התניא
שלכל יהודי יש
נפש אלוקית הם
עובדה!..."**

מתווספת תפילת מוסף. ורק ביום הכיפורים, שבו מאירה ההתקשרות העצמית של יהודים עם הקב"ה - 'יחידה' שבנפש, מתפללים גם את התפילה החמישית, תפילת נעילה, שכנגד הבחינה החמישית - בחינת ה'יחידה'.

נמצא, שאף שגילוי בחינת ה'יחידה' שבנפש ('עיצומו של יום') מאיר במשך היום כולו, שהרי זה יום שנתחייב בחמש תפילות, בכל־זאת בתפילת נעילה מאירה בחינה זו ביתר שאת. מכאן באה גם אותה התעוררות מיוחדת של המוני בית־ישראל דווקא בתפילת נעילה, שכן אז מאירה ההתקשרות השורשית והפנימית של יהודי עם הקב"ה, שלמעלה מכל הגדרים והפרטים.

חג הסוכות: אגודה אחת

ז. בלוח היהודי נקבע, שלעולם קוראים לפני ראש־השנה את פרשת "אתם ניצבים היום כולכם וגו'". מובא בספרים²⁸ שהכוונה בתיבת "היום" בפסוק זה היא לראש־השנה, עליו נאמר "זה היום תחילת מעשיך".
העניין בזה:

בהמשך, מונה הפסוק את כל סוגי היהודים, מ"ראשיכם שבטיכם" ועד ל"חוטב עציך ושואב מימך". בכל־זאת, למרות כל ההבדלים בין הסוגים, ביום זה "אתם ניצבים . . . כולכם לפני ה' אלקיכם", כולם מתאחדים יחד.

אחדות זו שייכת לעבודה המיוחדת של ראש־השנה ויום־הכיפורים - העבודה שמצד ה'יחידה' שבנפש. כל עוד לא נרגשת בחינה זו, עדיין יורגשו ההבדלים בין הסוגים השונים שבעם־ישראל. רק כאשר מתגלית

לאחר שמתגלית נקודה זו, הוא ממילא מתעורר להוספה בלימוד התורה ובקיום המצוות, רצונו של המלך. ואם החסיר בזה במשך השנה, הוא מתחרט מעומק ליבו ועושה תשובה. זו העבודה של עשרת ימי תשובה.

לאחר שהוא שב בתשובה שלמה מגיע 'עיצומו של יום מכפר', שאז שוב מתגלית הנקודה העצמותית שלו, ה'בן' שבו, ועלי־די כך מגיע הוא לשלמות כפרתו וטהרתו.

ו. ייחודו של יום־הכיפורים מתבטא גם בכך, שיום זה נתחייב בחמש תפילות, בשונה משאר ימים שנתחייבו בשלוש או ארבע תפילות.

הביאור בזה²⁵:

מוסבר בתורת הקבלה והחסידות, שנפשו האלוקית של יהודי כוללת חמש בחינות. הדברים מבוססים על דברי המדרש²⁶ "חמישה שמות נקראו לנפש": 'נפש', 'רוח', 'נשמה', 'חיה' ו'יחידה'. כל הדרגות האלה הן אופנים שונים בהתקשרותו של יהודי בקב"ה.

ובקצרה: 'נפש' זו התקשרות שעלי־די מעשה המצוות; 'רוח' זה הקשר שעלי־די הרגשות שבלב - אהבה ויראה; 'נשמה' זו התקשרות שבאה עלי־די עבודת המוחין; 'חיה' זהו הקשר שבעומק נפשו של יהודי, שבפנימיותו רוצה תמיד לקיים את רצונו של הקב"ה (בחינת התשובה שנתבארה לעיל בסעיף א), ואילו הבחינה החמישית, בחינת 'יחידה', אין לה שום פירוש והגדרה. זה העצם של יהודי שמאוחד עם הקב"ה. זו התקשרות עצמית שאינה מוגדרת בשום 'צ'יור' או תנועה, אלא זו ההכרה שיהודי והקב"ה הם בעצם דבר אחד.

מבואר בלקוטי־תורה²⁷, שכל אחת ואחת מהתפילות היא כנגד אחת הבחינות שבנפש. לכן בשאר ימות השנה, שבהם מאירות רק שלוש הבחינות 'נפש' 'רוח' ו'נשמה', מתפללים שלוש תפילות - ערבית, שחרית ומנחה. בשבת, בימים־טובים ובראשי־חודשים, שכימים אלה מאירה גם בחינת ה'חיה' שבנפש,

25. לקוטי־שיחות חלק ד יום־הכיפורים עמ' 1154 (אוצר־לקוטי־שיחות מועדים שיחה א ליוה"כ סעיף ה). וראה גם בספר המאמרים מלוקט תשרי־חשון עמ' עט.

26. דברים רבה פרשה ב, לו.

27. במדבר פא, ב.

28. ראה פענח רזא סוף פרשת ניצבים. לקוטי־תורה פרשת ניצבים בתחילתו.

המינים מבואר במדרש³² שארבעת המינים רומזים לכל הסוגים שבבני־ישראל, מהיהודים שבבחינת 'אתרוג' ועד אלה הדומים ל'ערבה'. רק כאשר כולם מתחברים יחד ונעשים אגודה אחת, אפשר לקיים בהם את המצווה.

שמחת תורה: צעקה ללא הסבר

ח. מכל הנ"ל עולה, שבהתקשרות של יהודים עם הקב"ה יש שתי דרגות כלליות: א) הקב"ה הוא דבר אחד ובני־ישראל הם דבר שני כביכול, והם מתקשרים יחדיו על־ידי התורה והמצוות; ב) הקב"ה ובני־ישראל הם בעצם דבר אחד.

שתי דרגות אלו נרמזות בשני לשונות השגורים בתורת החסידות³³: א) "ישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה"; ב) "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד".

ההבדל ביניהם: "מתקשרין" פירושו, שהם שני דברים שמתקשרים יחד. ובמה? על־ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. מכיוון שאורייתא קשורה ומאוחדת בקוב"ה, לכן על־ידי ש"ישראל מתקשרין באורייתא" על־ידי לימודה וקיומה, הם מתקשרים בקוב"ה (ואם אדם עבר ולא התקשר בתורה, עליו לעשות תשובה, שבה מתגלה שרצונו הפנימי הוא בכל־זאת להתקשר).

אבל יש דרגה בה ובני־ישראל אינם כדבר אחר המתקשר בקב"ה, אלא "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד". זו התקשרות מעצם הווייתם.

נקודת היחידה, תיתכן אחדות אמיתית בין בני־ישראל.

והביאור:

מצד העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות יש חילוקי דרגות רבים בין יהודים - זה לומד יותר וזה פחות; זה מקיים יותר וזה פחות. אפילו מצד הרצון הפנימי של יהודי להתקשר בקב"ה (עבודת התשובה), שבה לכאורה הכל שווים, יש בכל־זאת הבדלים. אצל אחד החרטה פנימית יותר ואצל השני פחות. אבל כל ההבדלים האלו הם הבדלים חיצוניים בלבד. מצד המהות הפנימית של בני־ישראל, בחינת היחידה' שבנפש, הכל שווים ממש.

זו גם הסיבה שבראש־השנה וביום־הכיפורים יש הדגשה מיוחדת על האחדות בין יהודים. בראש־השנה המנהג לאחל איש לרעהו "לשנה טובה תכתב ותיחתם". ביום־הכיפורים, מיד בפתחה לתפילת 'כל נדרי', כוללים יחד את כל סוגי היהודים; ובנוסף התפילה (בסדר עבודה) אומרים אנו: "יום שימת אהבה ורעות".

מבואר בספרי חסידות²⁹, שכל העניינים הרוחניים שנפעלו בחציו הראשון של חודש תשרי - הימים הנוראים, ראש־השנה ויום־הכיפורים - על־ידי העבודה מתוך יראה וקבלת־עול, מתגלים בחציו השני של החודש - בחג־הסוכות - על־ידי עבודת השמחה. זה הפירוש הפנימי של הפסוק³⁰ "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו": ב"יום חגנו" - חג־הסוכות - מתגלה ה"תקעו בחודש שופר" שהיה "בכסה" - בכיסוי ובהעלם.

מזה מובן שגם עניין האחדות, הקשור כנ"ל לעבודה המרכזית של ראש־השנה, בא לידי גילוי בחג־הסוכות. ובפשטות: שתי המצוות המיוחדות לחג־הסוכות שייכות בגלוי לעניין האחדות.

בנוגע למצוות סוכה נאמר³¹: "כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת"; וגם על מצוות ארבעת

29. ראה לקושי־תורה דברים מת, ב, ועוד. במאמרים מבוארת הקבלה מלאה בין שני חצאי החודש, אבל ביאור הדברים דורש אריכות רבה ואכ"מ.

30. תהלים פא, ד.

31. סוכה כז, ב.

32. ויקרא רבה פרשה ל, יב.

33. על־פי זוהר חלק ג דף עג, א.

ה'יחידה' שבנפש, עצם מהותו].

וגם כאן רואים שיש יהודים שבמשך השנה מעולם לא פתחו את התורה ולא למדוה, ואף על-פי-כן בשמחת-תורה הם באים ורוקדים עם התורה. אין זה מפני שכעת הם מקבלים על עצמם להתחיל ללמוד תורה. העניין עמוק הרבה יותר. הם באים לרקוד ולהזדהות עם הקב"ה ותורתו.

נזדמן לי להכיר פרופסור גדול למתמטיקה, שהיה מבעלי-התשובה הראשונים ברוסיה בשלהי השלטון הקומוניסטי. פעם שאלתי אותו מה הביאו לקבל עליו לשמור תורה ומצוות. פעמים רבות הסיבה להתקרבות אדם ליהדות נובעת מכך שהוא נזכר בבית אביו, בנעימות שבתורתו ותפלתו וכיו"ב, וזיכרונות אלו גורמים לו להתעורר בתשובה; אבל אצלו הרי גם סבו כבר היה קומוניסט מושבע, אם כן מניין באה לו ההתעוררות? הוא חשב קצת ואמר: "כנראה שדברי התניא שלכל יהודי יש נפש אלוקית הם עובדה!...".

בהזדמנות אחרת יצא לי לדבר עמו על התוכן הפנימי של שמחת-תורה, שהריקוד הוא עם הרובד הטמון והמכוסה שבתורה דווקא, וכנ"ל. באמצע הדברים אמר לי: "כעת אני מבין". הוא נזכר, שאחרי מלחמת ששת הימים הייתה התעוררות עצומה. ההתעוררות הייתה הן בארץ-ישראל, כזכור, המוני יהודים באו ועלו לכותל המערבי (אגב, עובדה זו אי אפשר להסבירה בהיגיון שכלי. מדוע הייתה נהירה המונית כזאת של יהודים, שאינם יודעים דבר על יהדותם? מה מקום קדוש כמו הכותל אומר להם? הסיבה הפנימית לזה היא - שהם רצו לקב"ה. ברגש הנשמה הפנימי חשו שזהו מקום המקדש וזה מקום השכינה, שלא זה ממקומה, ועל-כן מיהרו לרוץ אל הכותל); והן בעולם כולו, המוני יהודים התעוררו ליהדות. הוא זוכר, שבאותה שנה בשמחת-תורה בית-הכנסת במוסקבה היה מלא סטודנטים יהודים שצעקו בהתרגשות.

במשך השנים הוא שאל את עצמו פעמים רבות "מדוע צעקנו כל-כך באותו שמחת-תורה? הרי אפילו לא ידענו לקרוא בתורה?". עכשיו הוא מבין. זו הייתה הצעקה הפנימית מעצם הנפש, בלי שום הסבר. זה היה ביטוי לנקודה היהודית העצמית שהתפרצה ובאה לידי ביטוי.

מכיוון שבדרגה נעלית זו, ישראל, התורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, "כולא חד", לכן גם בשייכותו של יהודי עם התורה יש ביטוי להתקשרות העצמית ביניהם. זה תוכנו של החג החותם את מועדי חודש תשרי - שמחת-תורה. ביאור עניין זה אמנם קובע ברכה לעצמו, אבל לשלמות העניין ניגע בזה על-כ"ל פנים בקצרה.

הפירוש של 'שמחת-תורה' הוא, שיהודי שמח עם התורה. לאור זאת היה צריך להיות שבשמחת-תורה יפתחו ספר - חומש, גמרא, ספרי קבלה או חסידות - וילמדו סוגיה, מתוך הנאה ושמחה מעומק השכלתה. לכאורה זהו עניין התורה - ללמוד ולהבין. אבל בפועל, מנהג ישראל לחוג את שמחת-תורה דווקא עם ספר-תורה, תורה שבכתב, שבה ההדגשה היא יותר על הקריאה ולא כל-כך על ההבנה וההשגה, כבתורה שבעל-פה. וגם את ספר-התורה לא פותחים וקוראים בו, אלא נושאים אותו סגור, כרוך באבנט ועטוף במעיל, ורוקדים איתו!

ההסבר בזה:

כמבואר לעיל, ביהודי ישנה השכבה הגלויה של ההתקשרות לקב"ה וישנה השכבה הנסתרת שבו. ונתבאר, שגם בשכבה הפנימית והנסתרת עצמה יש שתי דרגות: יש דרגה פנימית שמשמעותה רצון פנימי להתקשר בקב"ה על-ידי התורה והמצוות; אבל שכבה נסתרת זו, במהותה, ייתכן שתבוא לידי גילוי. אמנם זה רצון פנימי ועמוק יותר, אבל מהו המבוקש של הרצון - להתקשר בקב"ה על-ידי התורה והמצוות. למעלה מזה היא השכבה הפנימית יותר, ההתקשרות העצמית שאינה מתבטאת בשום הגדרה, בחינת ה'יחידה' שבנפש.

עניין נעלה זה קיים גם בתורה. מעלתה העצמית של התורה היא - היותה מאוחדת ודבוקה בקב"ה, "אורייתא וקוב"ה כולא חד". ובזה יהודי שמח בשמחת-תורה. הוא שמח בפנימיות של התורה, בפנימיות של היהודי, ובפנימיות של הקב"ה, שבעצם הם נקודה עצמית אחת.

[אלא שכמובן, אחרי התעוררות זו בשמחת-תורה יש הכרח לתרגם זאת לשפה מעשית. יש לעבוד על כך, שגם ה'נפש', 'רוח', 'נשמה' ו'חיה' של היהודי יהיו קשורים לקב"ה בקשר גלוי. שלמות העבודה היא, כאשר גם בכוחותיו הגלויים של היהודי נרגשת

"ראש הישיבה" של משנת החסידות

הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל, שנסתלק מאתנו סמוך לתשעה באב האחרון, לא רק הרביץ תורה וחסידות לרבבות, אלא הצליח להפוך מן היסוד את מהלך החשיבה של תלמידיו • קווים ראשוניים לדרכו של גאון המחשבה ואמן ההסברה, ראש וראשון לבקיאים ולמעמיקים במשנת חב"ד, אשר סלל בלימודה דרך חדשה, ולאחר כל זאת היה ונותר "החוזר", חסיד נאמן הדולה ומשקה מתורת רבותיו

הרב יצחק קפלן

אופיינית, יושב הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל אל מול קהל תלמידים מקשיבים, המאזינים לו בריכוז, והופך להם את מהלך המחשבה. כן, כזאת הוא עושה - הופך את מהלך המחשבה של השומעים.

או שמא ניטיב להסביר זאת תוך שימוש בעולם המונחים המשמש אותו עצמו: אל שיעורו של הגר"י - או כפי שכונה בפשטות כפי אלפי תלמידיו, ר' יואל - נכנסים מתוך תפיסה של "עולמות בפשיטות ואלקות בהתחדשות". אני קיים. העולם קיים. זאת המציאות הפשוטה שלנגד העיניים, ואל תוך מציאות זו יש להביא את מציאות ה' כפי שהיא מתגלה אלינו בתורתו ובמצוותיו. בא ר' יואל, ולא

"מהן תפילין? ההבנה הפשוטה היא שישנו אדם, ויש לו ראש, רגל ויד, ומצוהו הקב"ה לקשור על זרועו ועל ראשו תפילין - זקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך".

אבל המבט הנכון על הדברים הוא שונה לחלוטין. מה ישנו? ישנו דבר אחד בלבד, הקב"ה, אין עוד מלבדו. רצונו של הקב"ה הוא שיתקיים זקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך. לשם כך צריך להיות בעל חיים שמעוררו ייעשה הקלף, צריכים להיות צמחים שמהם ייעשה הדיו, וצריך להיות אדם ולו ראש ויד, שעליהם יניח את התפילין..."

כך, בכהירות ובשטף, ובליוי תנועת אגודל

בסממאות, ולא בדיבורים גבוהה-גבוהה חסרי כסיו, אלא בהסברה הגיונית, בהירה ומשכנעת, והופך הכל: אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות.

זהו רבי יואל כהן, ה"ראש ישיבה" של משנת החסידות החב"דית העיונית. "ראש ישיבה" אמיתי, אשר ניתן באותה יכולת נדירה - לא רק להרביץ תורה, אלא להנחיל לתלמידים שיטת לימוד, דרך מחשבה, ולחולל בתפיסות היסוד שלהם שינוי מהותי.

חותמו המובהק טבוע על כל תלמידיו. על נקלה וכולל ליהותם: כולם משתמשים במושגיו ובהגדרותיו, בשפתו ובכלי הניתוח שלו. ומספרם של התלמידים הללו מגיע לאלפים רבים, לא במליצה ולא בגוזמא. מבחינה זו הריהו בוודאי מגדולי מרביצי התורה בדור האחרון. יותר משישים שנה שימש כמשפיע וכמגיד-שיעור בישיבות תומכי תמימים, תפקיד שאותו מילא בנאמנות ובמסירות עד השנה האחרונה ממש, ובין תלמידיו המובהקים, אלה שבנה את עולמם הרוחני בשנות הבחורות, ניתן למצוא יהודים נשואי פנים הנושקים לגבורות, לצד אברכים בני תשחורת בראשית שנות העשרים לחייהם.

ר' יואל הוא "ראש ישיבה" גם בדרך הסברתו והרצאתו. הוא היה הראשון ליטול מושגים מכבשונה של חסידות ולבארם בשפת ההיגיון הישיבתי - להעמיק עד היסוד בהגדרת כל פרט, להבחין היטב בין עניין לעניין ולהעמיד כל דבר ודבר על מקומו באופן חד ומדויק.

ואמנם, היות "ראש ישיבה" הוא המסלול שיעיד לו אחד ממוריו - הלא הוא הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, לימים ראש ישיבת פוניבז' - בשנות בחרותו, עת שקד על התורה ועל העבודה בישיבת אחי תמימים בתל-אביב של מעלה. לא פעם ולא פעמיים העיד כי בו ראה את בחיר תלמידיו. אלא שבבוא העת עסק ה"שיעור כללי" של ר' יואל - שכשלעצמו היה מצוי בכל חדרי תורה - לא בסוגיות של חזקות וקניינים, אלא בשאלות אחרות לגמרי: מהו יהודי? מהי נשמה? מהי מצוה? לשם מה נברא העולם, ומה תכלית האדם בעולמו? בנושאים אלה העמוקים מני ים העמיד משנה סדורה, בנויה לתלפיות מן המסד ועד הטפחות, ומשנה זו היה מרצה בפני קהל שומעיו בבחירות נפלאה ובכושר הסברה שאין שני לו.

ורבים רבים הם שהתאספו לשמוע את דבריו ולהתחמם לאורו. למותר לציין שאין מדובר רק

בלובשי 'סירטוק' הנמנים על חצר חב"ד... בין האלפים שנהרו להאזין לו ניתן היה למצוא חסידים, ליטאים, בני תורה ספרדים וחובשי כיפות סרוגות. ולב כל אלה החסיר פעימה בבוקר יום השישי, ז' באב, כאשר נודע כי הגאון המופלא, המשפיע, גדול הבקיאים, המעמיקים והמסבירנים של משנת חסידות חב"ד - איננו.

אלפי שיעורים השמיע רבי יואל לאורך השנים. רבים מהם הוקלטו ועוד בחייו התבררו בכל אתר ואתר. באמת כבר עשרות בשנים היה גלוי וידוע למבקשי ה', שאת ספר התניא לא ניתן ללמוד כדבעי מבלי להאזין לסדרת שיעוריו ב"ליקוטי אמרים" וב"שער היחוד והאמונה". בשנים האחרונות הועלו רבים משיעוריו על הכתב בשורה של ספרים, שרבים מהם נכתבו ונערכו תחת פיקוחו והגהתו הצמודה.

מה היה ייחודה של משנתו, שהיתה אבן שואבת למבקשי ה', וחוללה, כאמור, מהפך בלבבותיהם של תלמידים כה רבים? בשורות הבאות ננסה לתת בה אי-אלו סימנים ראשוניים, ואגב כך להראות כיצד דמותו החסידית היחידאית משתקפת בתוך הרעיונות שהנחיל, בעל פה ובכתב, משך שישים וחמש שנה, בהן היו חייו קודש להרצת תורה וחסידות.

לא זיכרון – הבנה

בשלב זה דומה שנדרשת הבהרה חשובה. אם הדמות המצטיירת מן השורות שנכתבו עד כה היא כזו של "הוגה דעות", שפילס לו דרך עצמאית בעולם ה"מחשבה" - אזי מדובר בתיאור החוטא לגמרי לאמת, תיאור שאינו הולם כלל את דמותו של רבי יואל עליו השלום, כפי שהכירוהו אלפי תלמידיו ומושפיעיו.

ספק אם בכל השפע הרוחני שהשפיע לאורך השנים, בשיעוריו ובספריו, יש פירוש או ביאור אחד שראה אותו כחידוש משלו. יהי זה פשט בפסוק, הבנה מחודשת במאמר חז"ל, או אפילו גימטריא או נוטריקון כלשהו... כל ימיו לא ראה עצמו אלא - כפי שמעיד עליו הכינוי שדבק בו - כ"חזור", הדולה ומשקה מתורת רבותיו, ובאופן מיוחד מתורת מורו ורבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, שהשגחה גלויה ומופלאה זימנה אותו אל בית מדרשו בדיק בראשית ימי הנהגתו, שבועות ספורים לאחר הסתלקות חותנו וקודמו, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ זי"ע.

מלאכתו של ה"חוזר" היתה חיונית בחצר ליובאוויטש של הדור השביעי. הרבי נהג לערוך 'התוועדויות' ובהן השמיע מאמרי חסידות ושיחות קודש משך שעות רבות. כיוון שההתוועדויות התקיימו לרוב בשבתות ובימים טובים, היה צורך לשחזר מן הזיכרון את הדברים שנאמרו ולהעלותם על הכתב. במוצאי השבת או החג היה ר' יואל מתיישב, כשעשרות פרחי חסידים סביבו, וחוזר על דברי הרבי כפי שנאמרו. וכבר סופר בימי ה'שבעה' על מאמר החסידות הראשון, ד"ה באתי לגני, שאותו רשם מזכרונו, עד שכעבור יותר משלושים שנה נחשפה הקלטה שלא היתה ידועה בשעת מעשה, והכל נוכחו לדעת את גודל דייקנותו של ר' יואל, שלא החסיר דבר אחד מדבריו רבו...

בהסתכלות שטחית ניתן היה לראות בכך עדות לזיכרון יוצא מן הכלל, אולם הסתכלות כזאת היא החמצה של נקודת העניין. רבי יואל, כפי שהעידו מכריו, לא הצטיין במיוחד בזכירת פרצופים, מקומות או מספרי טלפון. הוא זכר כל פרט מן ההתוועדות בזכות יכולתו הפנומנלית להבין את המבנה והמהלך השלם של הדברים, ולתפוס היטב כיצד כל פרט ופרט משתלב במקומו המדויק בתוך מהלך זה. כאשר ההבנה היא שלימה, וכאשר ברור כיצד כל פרט נחוץ ומשרת את ההבנה הכללית, אזי לא נשכחים שום פרטים. ועל כך ודאי יעידו תלמידיו הרבים, ששינון שאין בו הבנה לא היה חביב עליו כלל ועיקר...

לא היו בו, ברבי יואל, שני צדדים נבדלים, של "סיני" ו"עוקר הרים", "בור סוד" לעומת "מעייני המתגבר". כל מה שתפס - תפס בבהירות, במבניות, במלוא ההיקף והרוחב. כל נושא נח במוחו באופן סדור, דבר דבור על אופניו, והיה יכול להרצותו, שלב אחרי שלב, לכל שומע. תכונה זו היא שעמדה בבסיס תפקידו כ"חוזר", והיא שאפשרה לו להיות דולה ומשקה מתורת רבו ולעשות לדברי התורה והחסידות אוזניים.

כישרון ייחודי ונדיר זה, העמיד ר' יואל לשירות רבו, ולמעשה לשירותם של חסידי חב"ד, כלל מקהלות החסידים וכלל ישראל.

"אני לא נבראתי"

דומה כי נקודת המפגש המרכזית בין דמותו החסידית של רבי יואל כשהוא לעצמו, ובין משנתו

העמוקה כפי שלימדה לאחרים, היא הנקודה שהזכרנו בראשית דברנו: המאמץ להעביר את המוקד מן האדם כמציאות יש - אל האמת האלוקית ואל רצון ה'.

חשוב לדייק: אין פירוש הדבר שר' יואל דיבר לפורקי עול שאינם מקבלים על עצמם עול מלכות שמים. לא מיניה ולא מקצתיה. את דבריו השמיע לעובדי ה', אלא שאותם התאמץ לחנך ולהדריך - מהי עבודת ה' אמיתית באספקלריית החסידות.

היה ר' יואל מעיר לעתים מזומנות, כי רבים שוגים בהבנת מהות העבודה על פי החסידות: לולא החסידות - סבורים הם - היינו עוסקים רק בעיון התורה ובקיום ההלכה; באה החסידות ולימדה שלא די בכך, אלא צריך גם להתלהב ולהתרגש בעבודת ה'. לא כן הוא, היה ר' יואל מדגיש. לא באה החסידות להעניק לאדם, בנוסף לעצם קיום המצוות, גם רגשי התעלות והתרוממות... אלא להוציא את עבודת ה' מעיקרא מעולם המושגים שבו הדגש הוא על הישגי האדם - רוחניים ומרוממים כאשר יהיו. תפקיד האדם בעולם איננו לבקש לעצמו מדרגה זו או מדרגה אחרת, אלא, כלשון חז"ל במסכת קידושין - "אני נבראתי לשמש את קוני". "על פי אחת הגרסאות הנוסח הוא: אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני. והכי פירושה: 'אני לא נבראתי'. האדם מצד עצמו כלל לא נברא, הוא אין ואפס. 'אלא לשמש את קוני' - כל מציאותו היא רק מה שהוא משמש את הקב"ה ועושה רצונו. ההרגשה של יהודי צריכה להיות שמציאותו אינה ה'אני' שלו; תפקידו עלי אדמות אינו להיות 'בעל מדרגה', להיקרא 'למדן' וכיוצא בכך, אלא לעשות מה שהקב"ה הטיל עליו".

השינוי התפיסתי הנדרש כאן, הריהו משליך על הדרך שבה נתפסים גם תפקידן ותכליתן של המצוות בחיי האדם. כאן תמך רבי יואל יסודותיו על פרקים ד' וה' בספר התניא, שמהם יתד ופינה, בעיניו, להבנת ההתייחסות הנכונה אל העניין:

"רבים, ביניהם גם יהודים יראי שמים, סוברים שתכליתן של המצוות היא לעורר בנפש האדם רגשות מסוימים. בעיניהם החשיבות של קיום המצוות נובעת מכך שעל ידי המעשה הגשמי מתעורר רגש רוחני".

"אמנם ישנו היבט כזה במצוות", אומר הוא בשיעורו המופיע בספרו "מחשבת החסידות", "כלשון ספר החינוך 'אחרי הפעולות נמשכים הלבבות'. אבל אין זה אלא פרט אחד בתוך המהות הכוללת של המצוה,

ובשום אופן אי-אפשר לומר שזוהי כל מטרת המצוה.

נקודת המוצא של הסוברים כך היא שמעשה גשמי הוא בוודאי חסר ערך, ולכן הדבר המשמעותי הוא התחושות הרוחניות של ההתרוממות שחש האדם בעת קיום המצוה. אולם רבי יואל מבקש לחשוף את הנחת היסוד הסמויה העומדת בבסיס תפיסה זו. מנין נובעת אותה מחשבה, שלפעולה גשמית אין ערך, ואילו להבנה או לתחושה רוחנית ישנה כביכול איזו משמעות קמי קודשא בריך הוא? וכי יש לפניו יתברך הבדל בין גשמיות לרוחניות? "עצם העובדה שבעיני השואל יש הבדל, מבחינת הקשר עם הקב"ה, בין כוונה ורגש לבין פעולה פיזית, מעידה שתפיסתו את הקב"ה היא בעיניים אנושיות. צורת מחשבה זו נובעת מכך שאלה פני הדברים ביחסים שבין בני-אדם. קשר אמיתי בין בני-אדם מבוסס על חיבור נפשי, וכל עוד אין קשר נפשי - אין משמעות לפעולות גשמיות". אבל לפני הקב"ה הגשמיות והרוחניות שוות - שתיהן אין ואפס לפניו. מצד האדם עצמו, שום פעולה, רגש, מחשבה או כוונה אינה עושה שום רושם. כל עניינה של המצוה הוא בזה שהיא רצונו של הקב"ה!

וכאן נשלם המהפך המחשבתי: "האמת היא שיהודי צריך לקיים מצוות מתוך כוונה ורגש, אבל לא משום שזה מה שמעניק את המשמעות לתורה ולמצוות, אלא בדיוק להפך: המצוה עצמה היא רצון ה' - זו מהותה ומעלתה. אלא שכשיהודי מקיים מצוה לא רק במעשה, אלא בכוונה ומתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה', הריהו מחבר אל המצוה את כל כוחות נפשו, וכך מרומם גם אותם ומקשרם לקב"ה - מכח המצוה!"

הנח לכבוד לנפש...

תפיסה זו שהתאמץ ר' יואל להחדיר בתלמידיו ובמושפעייו ניבטה מכל תהלוכותיו. וכאן באים אנו אל

תכונה שאפיינה אותו יותר מכל, ואשר היתה ניכרת מיד לעין כל רואיו: פשטותו וענוותנותו. עם היותו עילויי שבעילויים, שרבו כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש התבטא אודותיו בכתב כי הוא בעל "א גאוני'שן קאפ" (=ראש גאוני), היה נגיש לכל אדם, צעיר או מבוגר, למדן או בור, נכבד או פשוט עם, עם כולם שוחח באותה פשטות ולכולם העניק את אותו היחס. בשיעוריו ודרשותיו - אחת היתה לו אם עמדו לפניו רבבת אנשים באולם ענק, או יחידים ממש - כפי שאירע לו לעתים לא נדירות... בין כך ובין כך היה נעמד ומרצה את דבריו באותו הטון ממש ובמידה זהה של כובד-ראש ורצינות.

למען האמת, אפילו העלאת דברים אלו על הכתב כבר יוצרת איזה עיוות דק, כביכול היתה זו איזו "דרגא" או "עבודה" אצלו. לא היה ר' יואל מאלה שעליהם נאמר "הבורח מן הכבוד". בעניין זה מרגלא בפומיה: וכי מה חטא "הבורח מן הכבוד", שעונשו הוא ש"הכבוד רודף אחריו"?! אלא מאי - מה לך לברוח ו'להתעסק' עם הכבוד? הנח לו לנפשו...

בין יראי ה' ישנם יחידים סגולה העמלים על תיקון המידות ונזהרים מגאוה, ואשר לכן נמנעים הם, לשם דוגמא, לשבת בשמחות ובאירועים על בימת הכבוד, מחשש שמא יתגלב ללבם שמץ גאוה. אולם אצל ר' יואל, באמת ובתמים, לא היה שום הבדל אם הוא יושב על בימה כזו או על אחרת, על כיסא מסוג פלוני או על ספסל מטיב אלמוני. לא רק מפני שלרוב לא הבחין בכלל בעניינים אלה, אלא בעיקר משום שבעיניו, הוא - רבי יואל - מעולם לא היה הנושא. הוא, מידותיו, גאוותו או ענוותו, ומקומו בסולם המדרגות הרוחניות, אינם במוקד העניין כאשר הוא ניגש להשמיע את דבריו.

כשר' יואל דיבר, מה שעמד על הפרק הוא - "אמת

ה' לעולם", האמת האלוקית שהוא, ר' יואל, שימש כעת כצינור, הממלא באמת זו ונושא אותה, ותפקידו הוא שאותה אמת תאיר גם במוחם ולבם של השומעים. בימי השבעה תיאר זאת תלמידו, הגאון רבי יעקב משה וואלבערג שליט"א, תוך שימוש בביטוי מתוך עולם המושגים של ר' יואל עצמו: "זיין מציאות האט זיך ניט אנגעהערט" - המציאות שלו ככיכול לא היתה ניכרת, לא היתה מורגשת, בשעה שדיבר.

זאת המציאות!

אולי בלב הקורא מנקרת עתה השאלה, שהיה ר' יואל נשאל תכופות בשיעוריו ובהתוועדויותיו: האין מדובר בדיבורים גבוהים מדי עבור בני הדור שלנו? רבי יואל היה מתייחס לשאלה זו מכמה צדדים (את דבריו המלאים בנושא ניתן למצוא בפרק המבוא של ספרו "המועדים בחסידות"). אולם גם כאן היה בראש ובראשונה משנה מן היסוד את תפיסתו של השואל: אם עניינה של החסידות הוא להביא את האדם ממדרגה זו למדרגה זו, אכן יש להפוך בדבר, שמא בעבר היה אפשר לעלות למדרגה פלוניית, ועכשיו אין הדבר אפשרי עוד. אבל החסידות בראש ובראשונה באה לגלות לאדם מהי האמת. אין עוד מלבדו - זו האמת!

כאשר אדם עוסק בחכמת החשבון, ולומד ש"מרובע יותר מעיגול רביעי", כמאמר הגמרא בסוכה, הרי זו עובדה קיימת בלי קשר לאדם. אלא שכאשר האדם לומד וחושב על סברה אמיתית זו, היא מורגשת גם במוחו, אבל עצם העניין קיים ואמיתי גם בלי קשר אליו. וכשם שמרובע הוא יותר מעיגול בלי כל קשר לתקופה או למקום שבו האדם נמצא, כך זה ש"ה' אחד" - זו המציאות האמיתית תמיד. וגם מאמר הצמח-צדק "עס איז ניטא קיין איך" - אין "אני" - זאת האמת, בין בדור דעה כזמנו של הבעש"ט הק' ותלמידיו, בין בדור נמוך זה של "עקבתא דמשיחא"!

התורה לא באה להורות לאדם "הנהגה", שעליו לחוש ולהרגיש כך וכך. התורה מבקשת מהאדם שיפתח את מוחו ולבו בפני האמת האלוקית, כך שאמת זו תורגש לא רק בעולמות העליונים, אלא תאיר ותפציע גם מבעד למוחו ולבו.

עיקר זה, שנגענו בו רק על קצה המזלג, הוא אולי

המפתח לפענח את סוד אישיותו, שלרבים נראתה מרובת סתירות: מחד, גאון שבגאונים, בעל כשרונות בלתי מצויים, ומאידך, חסיד פשוט ונאמן העומד לפני רבו באימה וביראה, בהתאם לחינוך החסידי השורשי שספג בבית אבא; עמקן נפלא בנושאים מכבשנו של עולם, ועם זאת בעל אמונה זכה ותמימה, ללא שמץ התחכמות; עוקר הרים בסברא בשיעוריו ובדרשותיו, ויחד עם זאת 'בעל שמועה' ו'בעל מגנן' חסידי החי כל ימיו את ההווי שבו גדל והתחנך, בצלם של אריות החסידות שהתרכזו בקהילת 'נחלת בנימין' בשנות ה'תר"צ וה'ת"ש.

איך עולים צדדים קוטביים אלה בקנה אחד? איך חי אדם שבורך בכשרונות כה נדירים תחת הכרה כה עמוקה של 'ביטול'?, ובכן, לשם כך צריך כנראה להבין נכונה 'ביטול' מהו. על כך היה מספר המשפיע רבי שלום פלדמן זצ"ל, חברו לספסל הלימודים של רבי יואל ו'משכיל' מעמיק בזכות עצמו, שכאשר הגיע לראשונה לבית מדרשו של הרבי, מספר שנים לאחר ידידו הטוב, המתיק לו ר' יואל סוד וסיפר לו מה, בין השאר, גרם לו להתקשר כה עמוקות אל הרבי זמן קצר לאחר בואו. כמי שהגיע ל-770 לאחר שכבר עמד על דעתו והיה בקי ומבין, כשהאזין לדברי הרבי, גילה לפתע שמשמעות מושג הביטול אינה כפי שחשב תמיד:

"אפשר לחשוב שההתבטלות העמוקה ביותר היא זו של עבד המקיים את רצון אדונו מבלי להבין כלל. אולם האמת היא שזאת התבטלות שאינה שלמה. אמנם העבד מבטל לגמרי את רצונו ועושה את רצון אדונו, אבל התבטלותו מתבטאת רק בכח העשייה שלו, ואילו מוחו ולבו אינם שותפים לביטול זה. התבטלות שלמה היא זו שבה רצונו של האדון ממלא לא רק את אברי העשייה אלא גם את המוח והלב".

כזה היה רבי יואל כהן זצ"ל - "ראש ישיבה", גאון מופלא ויחידאי, שההכרה ב"ה' אלקיכם אמת" האירה את מוחו ולבו, ובאמצעותו את מוחם ולבם של רבבות. אי חסיד, אי עניו, תלמיד רבותינו הקדושים מליובאוויטש ומנחיל תורתם לכלל ישראל כולו. "חבל על דאבדין ולא משתכחין", ופירש רש"י, "הפסד גדול יש על גדולים שאבדו, ואיני יכול למצוא חסידים אחרים כמותם". היכול שהשאר אחריו, והתלמידים הרבים שהעמיד בקרן אורה - הם זכרונו והם נחמתנו.

"איך רצוני
לדקור אותך,
אלא למשורך
אותך
אחר התשובה
אמיתית" ...

איגרת נוקבת מלב אוהב שכתב רבי יואל כהן זצ"ל
בבחרותו לידיד, לאחר שדרכיהם נפרדו

ב"ה, כ' אלול.

ידידי אברהם, שלום וברכה.

קִבְּלִי את מכתבך זה היתה לי באמת הפתעה. התענגתי מאוד לקרוא אשר אתה מתעניין בענייני חסידות וכו' (לפלא אשר אינך דורש כלל בשלום חבריך).

ובדבר מה שאתה מבקש להסביר לך שיטת חב"ד, איני יודע למה אתה מתכוון בדיוק. בוודאי בפעם השנייה תכתוב בפרטיות יותר כהבטחתך במכתבך זה. ובכלל הייתי רוצה שיהיה קישור מכתבים בינינו. אך מכל מקום אבאר לך בפעם הזו יסודי תורת החסידות בקיצור גדול מאוד.

התורה וישראל – עיקר המציאות

תורת החסידות מיוסדת על עניין אחדות ה'. ועניין אחדות ה' על פי תורת החסידות בא לא רק לשלול אשר אין עוד "אלוקה", שהרי על זה אין צריך להזהיר כל כך והשבות אל לבבך כו' אין עוד, כי אם בא לשלול אשר אין שום מציאות זולתו, היינו אשר עיקר כל המציאות הוא רק אלקות. ודבר זה אפשר לבאר בו ב' ביאורים שונים זה למעלה מזה, זאת אומרת אשר ג' מדרגות ישנן בעניין האחדות, וכעת אבאר לך רק ביאור הא' בקיצור גדול, לפי המבואר בתורת החסידות.

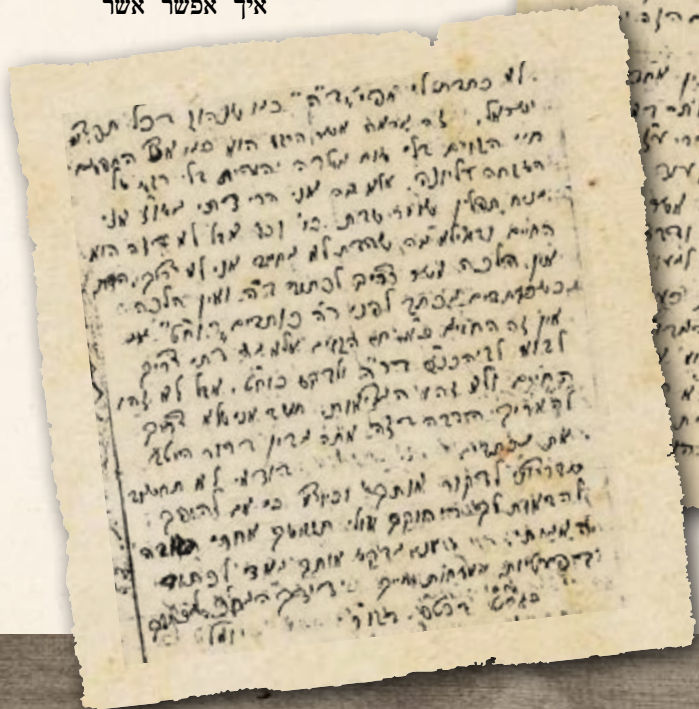
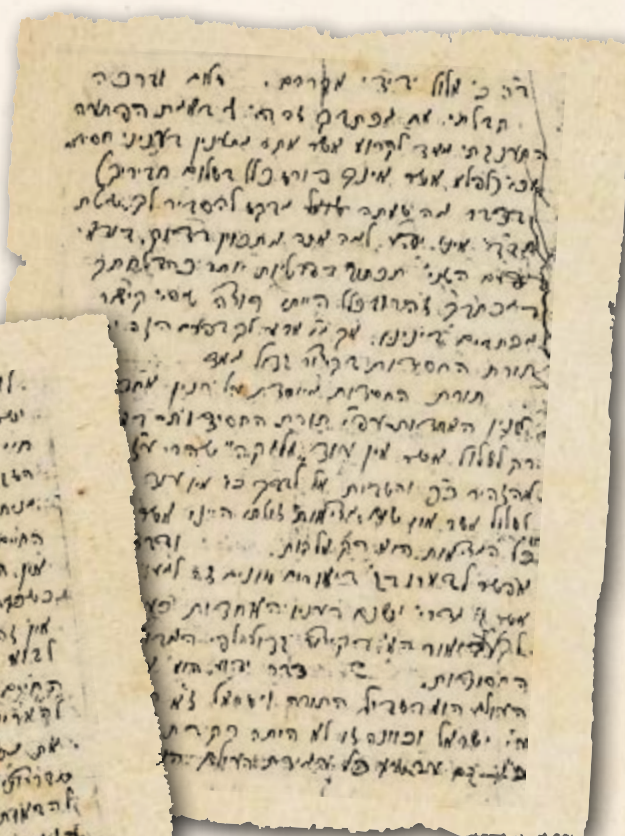
דבר ידוע הוא אשר בריאת העולם היא בשביל התורה וישראל, זאת אומרת - קיום התורה על ידי ישראל. וכוונה זו לא היתה רק בתחילת הבריאה, אלא גם עכשיו כל עמידת העולמות הוא רק בשביל כוונה זו. העולם עצמו אין בו טבע הקיום, ואין בו שום עלוליות להיות קיים, ומציאותו הוא דבר חדש גם עתה, ורק אותה הכוונה שבשבילה נברא העולם, אותה הכוונה מעמדת ומקיימת את העולמות גם עכשיו.

במילים אחרות: בכל המציאות אשר ברא הבורא אין שום "מציאות", רק תורה וישראל. הם הנקודה המרכזית אשר על פיהם סובב הולך כל העולם.

כל הנעשה בארץ, מדבר היותר גדול עד היותר קטן, הנה על פי תורת הבעל שם טוב ז"ל - הוא על פי ההשגחה העליונה אשר מסבב כל הסיבות כדי להשלים כוונתו ית', וההשגחה הלזו, היא, רק היא, חיותו של הנברא.

אוי ל"דתיות" שכזו

אחר כל אלה הנה מובן, אשר זאת היא כל תעודתנו לקיים את התורה כמאז כן עתה, ולא ללכת אחר רוח הזמן. כי איך אפשר אשר

הגרי"י כהן בצעירותו

התורה תשתנה לפי רוח הזמן - הרי היא העיקר והאמת, ואיך תשתנה הסיבה על ידי המסובב? ואדרבה, מסבב הסיבות ית' מסבב את העולם באופן כזה אשר על ידה יושלם כוונתו ית'.

אמנם, הרגש הנבראים הוא, אשר יש להם קיום עצמי, והוא בב' אופנים. או אצל החפשיים "אמר נבל בלבו אין אלוקים", או גם בשומרי התורה, יש הרגש אשר הם מקיימים גם את התורה, זאת אומרת אשר קיום התורה הוא דבר נוסף על מציאותם, ולא כהאמת אשר תעודת כל הנבראים היא קיום התורה ובזה היא מציאותם. וממילא תשתנה אצלם התורה לפי רוח הזמן, כי "העולם" הוא המציאות, אלא שהם "דתיים"... מובן מאליו עד כמה חסרה בהדתיות הלזו מהתורת אמת אשר עליה העולם עומד ואשר בה אנחנו יהודים.

אמנם כן! כן הוא הרגש הנבראים מצד עצמם, אך על ידי התקשרות לצדיק הדור ולימוד תורתו, אז מאיר הרגש האמת, ונמצאים אז בעולם אחר, עולם רוחני,

עולם תורני; לא עולם אשר בו הרבה אומות וגם אנחנו מחפשים בו איזה-שהוא מקום מפלט, כי אם עולם אשר עיקרו תורה ויהודים. הרי גם האומות הם רק בשביל היהודים. יום יבוא, הוא יום ביאת הגואל, אשר אז יהיה עולם שכולו אור עולם בהיר, וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

חיים של יהודי

הארכתני בכל זה אף שאיני יודע עד כמה זה מעניין לך (בוודאי תכתוב לי אם זה עניין אותך, כן אם יש לך ביקורת על מה שכתבתי), אך רציתי להדגיש לך אשר בלי תורת החסידות עד כמה רחוק אתה מחיי היהדות האמיתית. בכתבך לי מכתבך, לא כתבת לי אפילו "ב"ה" כמו שנהוג בכל תפוצות ישראל. זה מראה אשר הרגש הוא כמו אצל החופשיים - חיי הגויים בלי שום מטרה יהודית, בלי רגש של ההשגחה העליונה. אלא מה, אני הרי דתי, משום זה אני מניח תפילין ושומר שבת וכו' וכו', אבל לא זה הוא החיים. ממילא מה שהדת לא מחייב אני לא צריך. אין הלכה אשר צריך לכתוב ב"ה, ואין הלכה שכשכותבים מכתב לפני ר"ה כותבים "כתיבה וחתימה טובה". אין זה החיים, כי אם חיי הגויים, אלא מה, דתי צריך לבוא לבית הכנסת בראש השנה ולבקש כתיבה וחתימה טובה, אבל לא זהו החיים ולא זהו המציאות.

חושב אני שלא צריך להאריך הרבה בזה. אתה מבין ברור היטב את מכתבי.

בוודאי לא תחשוב שברצוני לדקור אותך וכיוצא, כי אם להפך, להראות לך ריחוקך, אולי תימשך אחרי תשובה האמיתית. אני מבקש אותך מאוד לכתוב בפרטיות מארחות חייך.

ידיך המחכה למכתבך, בברכת כתיבה וחתימה טובה בכל טוב סלה בגשמיות וברוחניות.

יואל

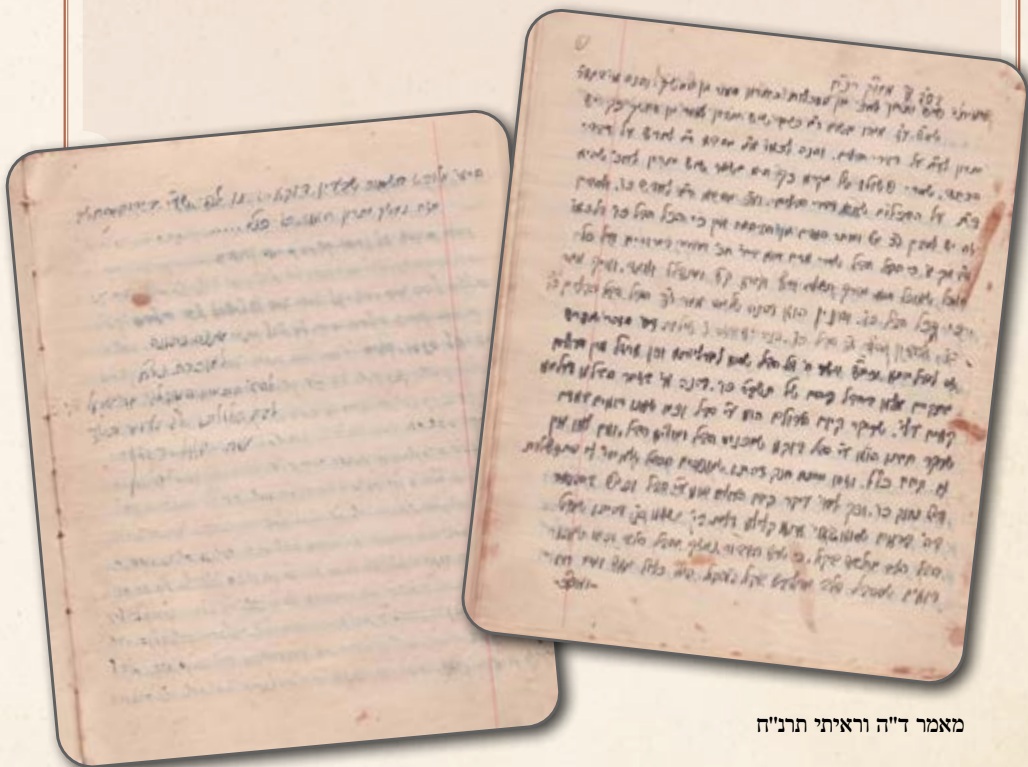
תודתנו לרב מנחם מענדל קסטל שהואיל להמציא לידינו מארכיונו את צילום המכתב והתמונה.

מתנה לחתונה

בישיבת "אחי תמימים" בתל אביב, שבה למד הגר"י בצעירותו, היה נהוג שכמתנה לחתונה של כל תלמיד מהישיבה היו תלמידי הישיבה מעתיקים עבורו בכתב ידם מאמר חסידות, מאחר שהמאמרים טרם נדפסו אז והיו יקרי המציאות. בתמונה שלפנינו מאמרו של כ"ק אדמו"ר הרשב"ב, ד"ה וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות, משנת תרנ"ח, מועתק בכתב ידו של ר' יואל, כמתנה לנישואיו של אחד התלמידים.

יש לציין שר' יואל היה באותה שנה (תש"ד) בן 14 בלבד, אבל בזכות כשרונותיו הברוכים היה לתלמיד מן המגניין יחד עם בחורים המבוגרים ממנו כמעט בעשור.

הצילום מתוך הספר "שליחות ברומניה הקומוניסטית",
באדיבות המחבר הרב שניאור זלמן ברגר.

מאמר ד"ה וראיתי תרנ"ח

חתימת ר' יואל כהן

וְאֶשְׁפָּךְ אֶת-נַפְשִׁי לְפָנֶיךָ

הפטרת חנה איננה רק סיפור יפה. בפסוקי ההפטרה, הנקראת ביום ראשון של ראש השנה, טמונים שפע רעיונות מופלאים המרוממים את הנפש ומעוררים את הלב לעבודת היום * לקט פירושים מתורת חב"ד על פסוקי הפטרת חנה

לימוד מהפטרת חנה לעבודת היום

בראש השנה ביומא קמא... וה' פקד את שרה, ומפטירין בחנה (מגילה לא, א) לפי שפקידתה היתה צלאש השנה (רש"י)

אולם מובן שכמו בקריאת התורה בכלל, שמטרתה היא שיהודי ילמד מזה הוראה בעבודתו בשבת זו ובחג זה, כך גם מקריאת ההפטרה יש ללמוד הוראה לעבודתו של יום.

ובפרט מהפטרה זו, עליה מבואר בגמרא (ברכות לא, ט"א) שיש ללמוד ממנה "כמה הלכתא גברותא". (אוצר לקוטי שיחות מועדים, שיחה ב לראש השנה)

חנה ופנינה - קדושה והיפך הקדושה

שם אחת חנה ושם השנית פננה

ידוע פירוש הבעש"ט ז"ל (הובא באור המאיר פרשת לך

לך), כי פנינה רומז לסטרא אחרא, כמאמר חז"ל (בבא בתרא טז, א) שטן ופנינה כו' לשם שמים נתכוונו, וחנה רומז לשכינה, ומתרעם הכתוב על העדר הצדיקים כו', וילדים דסטרא אחרא רבים.

[ו"שמא מילתא היא": חנה - מלשון "מצא חן בעיני ה'", ואילו פנינה מורה על שפע ויוקר גשמי, כלשון הכתוב (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים"].

(אור התורה משפטים ע' ארסה; תורת מנחם, לח, ע' קיג)

"עקרה" ו"שכולה" בעבודת ה'

ולחנה אין ילדים

לכנסת ישראל יש כמה בחינות ושמות, וכשהיא בבחינת הולדה נקראת בשם לאה, אם הבנים. וכשהיא בבחי' עקרה, נקראת בשם חנה, כמ"ש וְלַחֲנָה אֵין יְלָדִים.

וענין ההולדה ברוחניות הוא, כשמתבונן במוחו בגדולת ה' ועל ידי זה מוליד אהבה ויראה שהם בחי' בן ובת, כי המדות (=אהבה ויראה) הן תולדות חב"ד

”אנכי” - או ”עשרה בנים”?

חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע
לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים
הלא אני טוב לך אין כתיב כאן, אלא
אנכי. אמר לה, צרייך יהא צחלקך כמא
לחמת אנכי ה' אלוקיך (ילקוט שמעוני)

אלקנה ניסה להניח את דעתה של חנה, שכשעולים לרגל למקום השראת השכינה, ומתגלה בחינת "אנכי ה' אלוקיך", אין שום תפיסת מקום לצרכים אישיים.

אבל טענתה של חנה היא, שאין להסתפק בבחינת "אנכי", אלא יש צורך ב"זרע אנשים", וזאת, משום שצריכים לפעול בעולם ולעשותו ל"דירה לו יתברך בתחתונים!"

(תורת מנחם, סב, ע' נז)

התעוררות רחמים מה' בעצמו

והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ויבכה תבכה

להבין מהו הלשון על ה', ולא ותתפלל אל ה'.

כי הנה שם הוי"ה מורה על היותו מהווה את הכל מאין ליש. אך אמרות שם זה אינו אלא לגבי העולמות הנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים. אבל לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא שייך כלל לומר שם זה, כי כולא קמיה כלא חשיב, ואינם נתפסים אצלו בגדר מציאות כלל, כי אתה הוא קודם שנברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא, בשווה ממש. וזהו מ"ש בפרקי דר"א (פ"ג) עד שלא נברא העולם היה הקב"ה ושמו בלבד, פי' שמו לבד היינו ששמו אינו בגדר מהווה ומחיה כלל, אלא הוא לבד.

וזהו ותתפלל על הוי"ה - להמשיך רחמים רבים על נצוץ אלהות שבנפשו מלמעלה משם הוי"ה, וכמו שאומרים המלך המרום לבדו מאז כו' והמתנשא מימות עולם. אלהי עולם, ברחמיך הרבים רחם עלינו כו' מגן ישענו, משגב בעדנו, פי' המתנשא מימות עולם שהוא רם ונשא מגדר ובחי' עולם, ולפיכך ברחמיך הרבים, שמחמת התנשאותו מימות עולם עד אין חקר,

(ההתבוננות). אמנם אם גם כשמתבונן בגדולתו ית' אינו מעורר אהבה ויראה, או שמעורר רק דמיונות שוא שהוא דבר שאין לו קיום אלא לפי שעה, הרי נקרא בחי' זו משכלה שיוולדת וקוברת, ועקרה היינו שאינה יולדת אהבה ויראה כלל.

והנה יש עוד בחי' עקרה, והוא כענין מאמר רז"ל על הפסוק (בראשית יא, ל) אין לה ולד, אפי' בית ולד אין לה, ושהיו טומטומים (יבמות סד, סע"א ואילך), פירוש, שנסתם כל כך עד שאין לה כלי קבול לקבל הריון. ועל דרך זה הנה יש באדם גם כן בחינה זו לעבודת ה', כשאינו תופס לא רק בלבו אלא אפילו במוחו ושכלו האמת כאשר הוא, מחמת שאין לו כלי מחזיק.

כי כנסת ישראל נקראת כוס ישועות שהוא כלי קיבול [...] והיינו כשהוא כלי ריקן, משא"כ אם מחזיק מקום לעצמו ונחשב בעצמו ליש ודבר בפני עצמו, ולכן הוא עוסק ברצונותיו לומר כך אני רוצה וכך טוב לי, זה איני יכול לעשות, וכיוצא בדברים. ויש בזה פרטים ופרטי פרטים עד אין מספר, אך דרך כלל יש בחינה זו לכל אחד ואחד למצוא בנפשו, הן העוסקים במשא ומתן, והן יושבי אוהלים, ככל דבר שאומר "אני" כו', ומחמת זה נטמטם ונסתם מוחו.

והנה העצה לעשות כלי ריקן הוא כמו שכתוב (תהלים נא, יט) לב נשבר ונדכה כו', אשכון את דכא וגו' (ישעיהו נז, טו). והוא כמשל אומן העושה כלי קבול שצריך להכותה בפטיש סביב סביב, עד שנעשה חלל בתוכה. וכך יהיה האדם ידכה וישוח להיות שפל רוח שלא יתפוס מקום כלל, שיהיה מקומו פנוי וחלל כאלו אין ואפס ממש.

אך עוד אחת היא מה שאמרו רז"ל (ברכות נא, א) כוס של ברכה צריך הדחה מבפנים. והענין הוא כי אפילו מי שהוא נדכה בטבע, כגון שהוא עני ואין לו מצח להרים ראש, עוד צריך הוא שלא יטה לבו אפילו לדברים המותרים להיות מקושר בהם בכל לב ונפש, כי אפשר לעולם שיתקיים עשיית דברים המותרים בלא לב גם כן, ואם הטה לבו ונקשר להיות בהבלי העולם, אי אפשר להיות כלי קבול עד שיטהר, והוא כמו למשל כוס המלוכלך שאי אפשר להטיל בו יין עד שירחצנו.

(תורה אור משפטים עט, א)

גדלה בעיניו הרחמנות על כל העולם. ובקשתנו היא שלפי שאין אנו משיגים בשכלנו הרחמנות, אתה תעורר רחמך הרבים שלא נטבע ונשקע בזה העולם, ותהיה מגן ישענו משגב בעדנו, פי' משגב כמו חומה נשגבה ומוקפת, וכן מגן הוא מחסה להסתיר בפני האויבים. (תורה אור משפטים עט, א)

כשהלב אינו מכיל את הצער

וְחָנָה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק
שְׁפָתֶיהָ נִעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע

והוא ענין צעקת הלב בקלא פנימאה דלא אשתמע. דהנה, ישנם כמה אופנים בצעקה, יש צעקה שיכול האדם לבטא באותיות הדיבור, אם באותיות מסודרים אם באותיות בלתי מסודרים, אבל בכל אופן יכול להוציא זאת באותיות הדיבור. ויש צעקה שאין האדם יכול להוציא באותיות הדיבור, אלא הצעקה היא בקול פשוט. ויש צעקה שאינו יכול להוציא גם בקול פשוט, אלא היא צעקת הלב.

וענין זה בא מצד ההתבוננות שלפנינה יש ילדים ולחנה אין ילדים, והיינו על פי תורת הבעל שם טוב הנ"ל, שבצד הסטרא אחרא ישנם אצלו כל הענינים, ואילו בקדושה אין ילדים - במובן של "תולדותיהם של צדיקים תורה ומעשים טובים", ועל ידי ההתבוננות בזה נעשה אצלו צעקת הלב.

(תורת מנחם, כא, ע' י')

"בקשת צרכיו" - במשכן ובראש השנה

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָלֵי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכְּרִין
הִסִּירִי אֶת יַיִןךָ מֵעֲלֶיךָ. וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר
לֹא אֲדַנִּי אִשָּׁה קִשְׁת רֹחַ אֲנֹכִי וַיַּיִן וְיִשְׁכַּר
לֹא שְׁתִּיתִי וְאֲשַׁפֵּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'

לכאורה, איך יתכן שעלי הכהן יטעה בטעות כה קיצונית, ובמקום להבין שיש כאן אשה שמתפללת בכוונה גדולה ושופכת את נפשה לפני ה' - הוא שם אותה ל"שכורה"?

וגם: אם אכן חשב אותה עלי ל"שכורה" - מדוע המתין עד שתסיים את תפילתה ("ועלי שומר את פיה")? היה עליו מיד להפסיק אותה ולסלקה מבית ה'!

ובכלל, לשם מה מספרת זאת התורה? הרי התורה מקפידה שלא לספר אפילו בגנותה של בהמה טמאה - ולשם מה אפוא תספר את טעותו של עלי הכהן?
אלא:

דוקא בגלל היותו של עלי במדרגה נעלית, כהן גדול שתפקידו לשבת בבית המקדש כל היום כולו, לכן היה במצב של היבדלות מדרכי העולם ודביקות מוחלטת בקדושה. ולכן, כאשר ראה אשה שבאה "לפני ה'", "לפני קדשי הקדשים", ומתעסקת בצרכיה האישיים - היא מבקשת "ונתתה לאמתך זרע אנשים", שיהיה לה בן, ואינה מתפללת רק "תפילה קצרה" (כתפילת הכהן הגדול ביום הכפורים), אלא היא מאריכה בתפילתה - ראה בכך ענין של חילול הקודש: איך יתכן לעמוד "לפני ה'", ולהיות שקוע כל כך ברצונות האישיים!?

וזו הכוונה "ויחשבה עלי לשכורה" - לא לשכורה כפשוטה, משתיית יין, אלא שהיא "שכורה" בענין בקשת צרכיה, היא כל כך שקועה בהם עד ששכחה שהיא עומדת "לפני ה'!"

וזהו, אפוא, המסר הנצחי הנלמד מגערתו של עלי ליום ראש השנה: כל יהודי צריך לומר לעצמו "עד מתי תשתכרין!" איזה מקום יש לחשוב על עניני עולם הזה ועל הצרכים האישיים כאשר עומדים לפני ה' ועוסקים ב"תמליכוני עליכם"?

והתשובה שענתה חנה לעלי: "לא אֲדַנִּי אִשָּׁה קִשְׁת רֹחַ אֲנֹכִי וַיַּיִן וְיִשְׁכַּר לֹא שְׁתִּיתִי - וְאֲשַׁפֵּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'".

חנה מבחירה, כי בקשתה ותפילתה "ונתתה לאמתך זרע אנשים", אינה סתם בקשת צרכים, לצורך עצמה ולהנאתה, אלא שיש בזה שפיכת הנפש לפני ה'; בקשתה להתברך בכן איננה בשביל הנאתה ושביעות רצונה, אלא רק לשמו יתברך, וכפי שהמשיכה ואמרה מיד: "ונתתיו לה" כל ימי חייו", כדי שיהיה קנוי לגמרי לה, לכל ימי חייו.

למעשה, קיבל עלי הכהן את דבריה של חנה, הסכים עמה ונתן לה את ברכתו והבטחתו: "ואלקי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו".

"מתפעל אני מן ההפטרה"...

מרשימות דברי הימים עולה כי אצל רבותינו היתה קריאת הפטרת חנה בראש השנה מלווה בהתעוררות מיוחדת. לפנינו כמה עדויות על מעמד זה לאורך הדורות:

כ"ק אדמו"ר מהר"ש

אחד הנוכחים בשולחנו של בנו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, תיאר את הפלאות עבודתו בקודש של אביו המהר"ש באמירת הפסוקים שלפני התקיעות, ועל כך השיב הרבי: "אינני מתפעל מאמירת הפסוקים ומן התקיעות. מובן שגם זה נגע בו עד פנימיות הנפש, אבל הרי זהו סדר בעבודה - התפילה יחד עם הפסוקים. זהו סדר עבודה בעבודה פנימית. אלא מתפעל אני מן ההפטרה, שבעת אמירת ההפטרה נשפכו דמעותיו מן העיניים ומן האף ומכל הצינורות, וללא כל הכנות". (תורת שלום ע' 188)

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב

"לפי סדר הנהוג בליובאוויטש מקדמת דנא הנה האדמו"ר עולה לתורה למפטיר, והוא בעצמו הנהו הבעל תוקע. עוד בעת קריאת ההפטרה התחיל אדמו"ר עבודתו בקודש, בכביה חרישית ובקול לחש ורועד בניגון הטעמים המיוחד להפטרה, שעשה רושם עז וחזק על לב השומעים שנתעוררו בהתעוררות עצומה". (התמים, חוברת ד)

כ"ק אדמו"ר זי"ע

"ברכת המפטיר שבתחילה נשמעה בקול חרישי, קול חלוש. דממה באולם. כולם קשובים לקול הנפלא העוטף את הציבור במעטפת רצינות, קול דודי דופק בלבבות... ולפתע, קול בכי חזק, הולך וגובר מרגע לרגע... כך כמה דקות. הרבי מנגב דמעותיו בטליתו ושוב פורץ בכי חסר מעצורים. מתאמץ בכל הכוחות להתגבר על הכאב והדמע. קפיצת שפתיים, ושוב בוכה בקול דק שנעשה גבוה והולך ומתעצם.

קול הבכי מתערבב עם מילות ההפטרה. קשה לעקוב אחרי המילים לא מילים הבוקעות מתוך גרונו. והנה גובר הבכי ועם זאת הקול מתבהר והתיבות "ותתפלל חנה" נשמעות היטב היטב בהיגיון, ושוב מסתלקת בהירות המילים ונדחקת בנימה עדינה של מיתרי הקול לעומת הנהיגו והבכי...

"חנה למה תבכי... הלא אנוכי טוב לך מעשרה בנים... אל הנער הזה התפללתי", המילים מהדהדות בחלל האוויר וחודרות עמוק עמוק בחדרי לב ובטן... "יומן הרמ"מ וולף - תשכ"ה)

ומכאן למדים אנו לענין התפלה בכלל, ותפלות ראש השנה בפרט:

מצד אחד עבודת היום היא "תמליכוני עליכם", מצב כזה הדורש ביטול מוחלט ללא שום תפיסת מקום למציאות האישית. ובכל זאת תיקנו חז"ל כמה תפלות ובהן בקשות הצרכים האישיים. ולכאורה, כיצד עולים שני דברים בקנה אחד? אלא שבקשת צרכיו בראש השנה היא מתוך אותה מטרה של "תמליכוני עליכם" - לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(ע"פ אוצר לקוטי שיחות מועדים, שיחה ב לראש השנה)

"א מענטש מיט מענטשן גלייך"

וְנִתְּתָה לְאִמְתְּךָ זֶרַע אֲנָשִׁים
וְנִתְּתוּ לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ

מוצלע ציון אנשים (ברכות לא, א)

חנה לא ביקשה שבנה - שהיה בן יחיד - יהיה ראש של כל בני הגולה, ובלאו הכי לא כדאי לה כל הדבר, אלא ביקשה שיהיה "מובלע בין אנשים" ("א מענטש מיט מענטשן גלייך"). ובאופן כזה דוקא יפעול מה צריך לפעול, אע"פ שלא יהיה גדול מכל דורו בחינוכו.

ובאופן כזה נתחנך ב"היכל ה'" - לאו דוקא להיות גאון גדול ביותר, אלא להיות "מובלע בין אנשים", ולידע ש"כל הימים אשר ה' הוא שאלו לה", שהוא שייך להקב"ה ולא לאחר!

וע"י הליכתה בדרך זו - נעשה שמואל בדורו כמשה ואהרן בדורם, "שמואל שקול כנגד משה ואהרן" (ברכות שם).

(תורת מנחם, כו, ע' שמ)

ויתור על תועלת רוחנית למען חינוך הילדים

וְחָנָה לֹא עֲלֵתָה בִּי אִמְרָה לְאִישָׁה
עַד יִגְמַל הַנֶּעֶר וְהִבְאֵתוּ

ההתעסקות בחינוך הילדים צריכה להיות מתוך מסירה ונתינה, גם כאשר צריך לוותר על הענינים האישיים, הן בגשמיות והן ברוחניות - כפי שלמדים מחנה, שמידי שנה בשנה היתה עולה לרגל עם אלקנה בעלה, והיתה מקבלת "מנה אחת אפים", ואעפ"כ, ויתרה על כל זה - "וְחָנָה לֹא עֲלֵתָה גו'" - כדי להתעסק בגידול וחינוך הילדים.

(תורת מנחם, לח, ע' קטו)

להפוך את חדר הילדים לבית ה'!

עַד יִגְמַל הַנֶּעֶר וְהִבְאֵתוּ וְנִרְאָה אֶת פְּנֵי ה'... וְיָשָׁב הָאִשָּׁה וְהִינִיךְ אֶת בְּנֵה עַד גְּמֻלָּה אֲתוּ. וְהַנְעִלְהוּ עִמָּה כְּאִשֶׁר גְּמֻלְתוּ

כיון שזמן היניקה הוא עד כ"ד חודש, נמצא שהביאה אותו למשכן ה' בהיותו בן שנתיים.

ולא כאלו הסבורים שיש להמתין עד לזמן ש"ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב", כשיגדל ויתבגר בשכלו, ורק אז להודיע לו מהי יהדות ומהי המשמעות של "אתה בחרתנו מכל העמים", ובמה הוא שונה מכל שאר הילדים.

אלא כמפורש בגמרא (סוכה מב, א) ובשולחן ערוך (יו"ד סי' רמה), ש"משהתינוק יודע לדבר אביו מלמדו תורה", ויתירה מזו - כמבאר בהפטרה זו, שמגיל שנתיים הביאה אותו חנה להיות "בבית ה'!"

ואצל כל אחד שייכת הנגה מעין זו - לעשות את חדרו של הילד "בית ה'", וכאשר החדר נעשה משכן לה', הרי מובן שלא ידברו שם דברי גנאי, יהיה שם אוכל כשר ומזווה כשרה, וכדי שהילד יירדם וישן, ינגנו ניגון הקשור עם יהדות וקדושה, וזוהי הדרך שיגדל להיות לא רק יהודי כדבעי בינו לבין קונו, אלא גם "זרע אנשים", שמתברך גם כמשאו ומתנו עם בני אדם.

(תורת מנחם, סב, ע' סב)

שמחה בראש השנה

וּתְתַפְּלַל חָנָה וְתֹאמַר עֲלֵי לְבִי
בַּה' רַמָּה קִרְנֵי בַּה' רַחֵב פִּי עַל
אוֹיְבֵי כִּי שְׂמַחְתִּי בִּישׁוּעַתְךָ

לאחרי סיפור המאורע והקורות, באים אל העיקר - תפילת חנה, שהתחלתה: "עלץ לבי בה'", שזהו ענין של שמחה.

ושייכות ביטוי זה לראש השנה הוא על פי מה שמבאר רבינו הזקן בארוכה בד"ה שוש איש בדרושי ראש השנה (לקוטי תורה נצבים מז, א), שהעבודה דראש השנה היא באופן ד"גילו ברעדה", ש"רעדה תכסה את השמחה שלא תהא נראית ונגלית בחוץ, רק תוכו רצוף השמחה, ובהתגלות נראית ונגלית בחינת רעדה".

(תורת מנחם, מח, ע' מט)

להישאר מובדל על אף ההתלבשות

אֵין קְדוּשׁ בַּה'

לכמה קדישין ניכסו... ישראל

קדישין ניכסו... וכולסו קדישין, ולאו

קדישין כס' (זהר ויקהל מד, א)

והכוונה בזה, בהיות ידוע שקדוש הוא לשון מובדל, שהוא בחי' התנשאות והבדלה מערך ההתלבשות בהכלים, ואינו נתפס ומלוּבש בתוך הכלים להיותו ממולא בתוכם ממש, אלא הוא סובב ומקיף עליהם מלמעלה כו', ולזאת כל המקיפים עליונים נקראים בשם קדוש.

ולזאת אמר הכתוב אֵין קְדוּשׁ בַּהוּיָה, פירוש, שם הוּיָה הוא מקור החיים של כל סדרי ההשתלשלות, וזהו הפלאותו, אשר אף שהוא בחי' הויה המהוה את הכל ומחיה את כולם, ואם כן היה מצטרך להיות מלוּבש בתוכם, אף על פי כן הוא קדוש ומובדל מהם, להיותו סובב כל עלמין בבחי' מקיף. ולאידך, אף על פי שהוא קדוש ומובדל מהם, אעפ"כ הוא מהוה ומחיה את כולם. ואע"פ שזה ב' הפכיים ומנגדים זה לזה, אין סותרים זה את זה, ויתקיימו שניהם, שהוא קדוש, והוא הוּיָה.

עליון הוא "לא" באל"ף, כלומר שאין כל תפיסת מקום ל"עלילות", ו"לא נתכנו עלילות".

(ספר הערכים אות אל"ף ע' קסד)

אהבת ה' מבטלת תאוות העולם

עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׁבַעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמָלְלָה

איתא בפסיקתא (רבתי פרשה מג), שכשילדה חנה, מתו בני פנינה.

והביאור בזה הוא ע"פ תורת הבעש"ט שחנה רומזת לעבודת ה' ופנינה רומזת לפניה לסטרא אחרא. והנה ידוע שאהבת ה' היא מנגדת לאהבת העולם, וכדאיתא בחובת הלבבות שכשם שלא יתיישבו בכלי אחד המים והאש כך לא ישכנו בלב האדם אהבת העולם ואהבת ה'. ולכן כשחנה ילדה, היינו שמתעוררות מדות דקדושה, מתבטלות מדות דלעומת זה, וכמארוז"ל (מגילה ג, א) בענין ירושלים וקסרי אם יאמרו לך ששתיהן נבנות או חרבות.

(אור התורה משפטים ע' א'רסה)

העברת הילדים לחינוך על טהרת הקודש

וְרַבַּת בָּנִים אֲמָלְלָה

לכאורה, איך יתכן שחנה - שהיתה משבע הנביאות שעמדו לישראל - תשמח ("עלץ לבי") על כך ש"רבתי בנים אומללה"? והרי אפילו כשטבעו המצריים בים אמר הקב"ה "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה"!

אלא שכבר נתבאר (ע"פ דברי הבעש"ט) שחנה הוא רמז לקדושה ופנינה רומזת למשיכה אחר עולם הזה. וזהו רַבַּת בָּנִים - שמצד ההעלם וההסתר שבעולם רבים הם הילדים הגדלים על ברכי העולם הזה.

ובזה צריך לעסוק ולהשתדל, שפנינה תהיה "אמללה", לשון כריתה (מצודות על הפסוק), כלומר שיש לכרות את הילדים השייכים ל"פנינה" ממעמדם ומצבם הקודם, ולהעביר אותם לדרך התורה והמצוה

וזהו אין קדוש כהו"ה, שבחי' קדוש כזה לא נמצא בכל סדרי ההשתלשלות בכמה בחי' קדישין אית לעילא, ישראל אקרון קדישין ומלאכים אקרון קדישין כו' ובכולהון אין קדוש כהו"ה, מפני שבכל סדרי ההשתלשלות מציאות בחי' הקדוש כמו המלאכים וישראל שלמטה, כיון שהם קדושים ומובדלים, לכן לא ימצא בהם בבחי' זו ההפכי בחינת ההתפשטות והאחדות בדבר זה שהם קדושים ומובדלים ממנה, מה שאין כן בקדושת ה' כנ"ל.

(מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו, א, ע' רפח)

דעת עליון ודעת תחתון

כִּי אֵיל דְּעוֹת ה' וְלֹא [וְלוֹ] נִתְכְּנוּ עֲלֵלוֹת

כתיב "ולא" באל"ף, וקרי "ולו" בוא"ו.

והחילוק שבין תוכן הכתוב לפי הקרי אשר "לו נתכנו עלילות" לתוכן הכתוב לפי הכתיב "לא נתכנו עלילות" הוא בהתאם לחילוק שבין דעת תחתון לדעת עליון, שעליהם נאמר בתחילת הפסוק "א-ל דעות ה'" - "דעות" לשון רבים, כלומר שבאלקות גופא ישנן שתי דעות - והם "דעת עליון" ו"דעת תחתון".

והביאור בזה:

הידיעה שהקב"ה יודע את כל פרטי מעשי הנבראים באופן של התלבשות, כלומר, שהדברים שיודע אותם הם תופסים מקום כביכול, היא נקראת "דעת תחתון". וידיעה זו גורמת התפעלות המדות למעלה כביכול, לשלם גמול, שכר או עונש לכל אחד לפי מעשיו.

אבל הידיעה ד"דעת עליון" היא בעצמות אור אין סוף, שמעשי התחתונים אין תופסים מקום אצלו, ושם נאמר (איוב לה, ו) "אם חטאת מה תפעל בו גו', אם צדקת מה תתן לו גו'". ולכן מצד ידיעה זו אין שייך הענין דתשלום גמול לבני אדם לפי מעשיהם, מכיון שמעשי האדם אינם תופסים מקום שם.

וזהו הקשר בין שתי הנוסחאות שב"לא [וְלוֹ] נִתְכְּנוּ עֲלֵלוֹת" לשתי הדעות "דעת עליון" ו"דעת תחתון":

בבחינת דעת תחתון "לו נתכנו עלילות" בוא"ו, כלומר שמתחשבים עם ה"עלילות" של מעשי האדם, והם גורמים התפעלות כביכול; אבל בבחינת דעת

והיהדות, באופן של "חנה" המרמוז על נשיאת חן בעיני ה'.

(תורת מנחם, לת, ע' קיד)

"מריבה" עם חסדי ה'

ה' יחתו מריבו עליו בשמים ירעם ה'
מריבו חסר, מאי קא תיירי? אלף מריבו
תנינן, מריבו ו' ודא מלכא קדישא...
עליו צממים ירעם... יתצר חיליהון
ותוקפיהון לדינן תקיפין (זהר ח"ג יט, ב)

והענין הוא, כי שם הוי"ה בכללות הוא מדת הרחמים, ובפרטיות העיקר הוא הוי"ו של שם הוי"ה שענינו הוא הששה מדות שהם מקורים לכל העולמות והנבראים. ועל כן הוא בצורת קו, מפני שכל ענין הוי"ו מדות אינו אלא בחי' קו וצמצום בעלמא לגבי מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מהיות גם מקור למקור להשתלשלות העולמות והנבראים.

וביאור ענין ששה מדות הללו, הנה מדת החסד הוא ענין ובחי' המשכת אלקותו ית' להוות עולמות ונבראים, אך מפני שטבע הטוב להטיב, ומהותו ועצמותו ית' הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ואם כן הרי גם חסדו הטוב להטיב הוא ג"כ בבחי' הפשיטות, ואין העולמות והנבראים יכולים לקבל כפי מדת חסדו ית', לכן צמצם הקב"ה האור בכדי שיוכלו לקבל המשכת מדת חסדו ית', וזוהי מדת הגבורה, שגם היא בחי' ומדת החסד כי תכליתה הוא רק בכדי שיתקבל בהעולמות והנבראים המשכת אלקותו ית'.

וכמו כן יובן בשארי המדות שהם כולם בשביל קבלת השפעתו ית', ועל כן המה כולם בבחי' החסד (וכענין לאכללא שמאלא בימינא), וכמו ענין גבורות גשמים, שכל עיקר ענין הגשם הוא בחי' חסד לרוות הארץ ולהולידה ולהצמיחה, ולולי מדת הגבורה לצמצם ולחלק להיות יורד טיפין טיפין לא היו הנבראים יכולים לקבלו (וכענין המבול כו' וכידוע).

ומכל זה יובן ענין מריבו מריב וי"ו, שהם מארי דדינן שעומדים לנגד שם הוי"ה, והיינו כשמדת הגבורה אינה כלולה בחסד, אז נסתעף מזה התהוות דינן קשים, והן המקטרגים שלמעלה שכל רצונם

לפעול דין. וכן יש למטה בבני אדם אנשים השמחים ברעת חבריהם, וגם לפעמים שמתקצפים על החוטא, אין זה שרע להם על החטא, אלא שחפצם הוא בפועל הדין. ועל דרך המקטרגים שלמעלה שהם על דרך הני"ל, שאינם מצטערים מהחטא על דרך קנאת ה' צבאות, אלא שחפצם הוא בפועל הדין, והיינו לפי שהם סיגי הגבורה. ולכן הם הנקראים מריבו דשם הוי"ה, שהם נגד שם הוי"ה, שרצונו ית' דוקא בחסד ולאכללא שמאלא בימינא.

אך כל זה הוא בבחי' שם הוי"ה שנמשך בהשתלשלות העולמות, שיש מארי דדינן שעומדים לנגדו. אבל יש עוד שם הוי"ה שלמעלה מהיות נמשך בהשתלשלות העולמות, וכמו בי"ג מדות הרחמים שאמר ב' פעמים הוי"ה, ועל כן אין השטן עומד לשטנו.

וזהו מה שח' יחתו מריבו, ששם הוי"ה שלמעלה מהשתלשלות יחתו מריבו, מריב וי"ו של שם הוי"ה שנמשך בהשתלשלות. ובוזה יובן ג"כ מה שכתוב "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן", שלכאורה הכפל של שם הוי"ה למה לי, אך ע"פ כל הני"ל יובן, ששם הוי"ה שנמשך בהשתלשלות יש לנגדו השטן שעומד לשטנו, אבל כשנמשך שם הוי"ה שלמעלה מהשתלשלות, אז אין השטן כנ"ל, וד"ל.

(לקוטי תורה נשא כה, ב;
אור התורה שם בהוספות ע' 103)

בנין המלכות

ה' ידין אפסי ארץ ויתן עז למלכו
תשע של ראש השנה תנין אמר רבי אבא
קרטוגנא כנגד תשע אזכרות שכתוב
צפרשת חנה וכתוב צסופה ה' ידין
אפסי ארץ (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג)

וביאור הענין הוא, דהנה תקיעת שופר הוא בכדי ש"תמליכוני עליכם", והיינו בנין המלכות כמבואר בכתבי האריז"ל. והעבודה היא להמשיך בספירת המלכות שהיא הספירה העשירית, את תשע הספירות שלמעלה ממנה.

וזהו תשע פעמים שם הוי' כנגד תשע הספירות, ועל ידי זה ויתן עז למלכו - בנין ספירת המלכות.

(לקוטי תורה נשא כה, ב)

תפילתו של גנרל

מזכרונותיו של הרב אליהו חיים קרליבך ז"ל, אז תלמיד ישיבה צעיר, מתפילתו במחיצת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בימי ראש השנה ה'תש"ב

לעבר הקצה השני. בחסדי ה' נכנסתי לרכבת ללא קשיי נסיעה מיוחדים. לאחר מכן למדתי את מאמרי הרבי שיצאו לאור לראש השנה של אותה שנה, ובקיצור, העולם החדש מאוד מצא חן בעיני.

לרבי בעצמו טרם נכנסתי בשלב זה. לזה יש להתכונן כמה שנים (רק בשנת תש"ד זכיתי לכך). את הרבי הכרתי עוד מווינה; ולאחר מכן ראיתי את דמותו הקדושה מן הרגע הראשון בו התיישב בארצות הברית. גם היו לי כמה מכתבים ממנו, שכתב בהם מענות לשאלותיי.

מבט חריף ומאיר

בחלל האוויר הרגישו שהנה מגיע ה"יום הנורא". מגיע ובא הלילה הראשון של סליחות. כשבעים איש מתאספים בהיכל התפלה ב"770", והנה מגיעה השעה אחת בלילה. האווירה רצינית מאוד. מחכים לרבי.

הרבי מגיע... על פניו הקדושות מונחים ופרושים כל צרותיהם הרבות של כלל ישראל. פניו כל כך מודאגות, ובד בבד - מאירות וזורחות כשמש. עיניו העמוקות מפלחות את הלבבות. שני גבאים מלווים אותו משני צדדיו, והוא הולך, פסיעה אחר פסיעה, עד למקומו.

הרבי יעמוד עתה לבקש ולהעתיר עבור כל עם ישראל. וכי קלה היא בעיניכם? בשעה זו! ברגעים הנוראים ביותר בתולדות עם ישראל! ועליו, על הרבי הזה, מוטל היום לבקש ולפעול רחמים רבים אצל הקב"ה.

הקהל המכונס במקום מרגיש, שאין זו אלא זכות שניתן מלמעלה, מבעל החשבון הגדול, לעמוד ולהתפלל במחיצת צדיק הדור. הנוכחים מרגישים עצמם כשיריים ממש, כמיותרים.

ליובאוויטש בערב ראש השנה תש"ב היתה אי קטן של גן-עדן בתוך עולם התווה, שאותו ייצגה אמריקה, במלוא מובן המילה.

מעבר לים בערה כל אירופה בלהבות. העם היהודי עונה על קידוש השם באכזריות מחרידה, ארץ ישראל עמדה בסכנה גדולה ביותר - וכאן באמריקה (למרות הפחד והדאגה הגדולה לשלומם של אחינו בני ישראל) החיים מתנהלים כביכול "על מי מנוחות".

ישיבות? מאן דכר שמייהו, יש בודדות בלבד, אותן אפשר לספור על האצבעות. רבנים? ישנם גאונים אמיתיים רבים, אולם החיים האמריקאיים מותירים להם רק את העיסוק ב"השגחות" ובחיפוש 'קולות' וכדומה. מצב החינוך איום ונורא.

ובאי הזה, הנקרא "770", יושב היהודי הנעלה שבדור - ועמו כשני מניינים של חסידים מרוסיה, עוד כעשרים בחורים, שמקרוב באו, דבקו בו והתמסרו אליו, ועוד איאלו יהודים, ועמם מבקש הוא להפוך את "העולם החדש"! לשנות את אמריקה, לחדש את החינוך היהודי, ולהכניס נשמה ביהדות המקומית.

פיזית, הרבי הוא סחוט, עמוס עד לעייפה בכל העניינים העומדים ברומו של עולם - ובזה אין כמעט עם מי לעבוד - אולם הוא אינו מרפה.

וכבחור צעיר מ"מתיבתא תורה ודעת" המתגורר "במקרה" בקראון הייטס, חווה אני לראשונה את חודש תשרי בליובאוויטש.

וכדאי להזכיר, אמנם מקטנותי גדלתי בשטיבל החסידי (באוסטריה), אולם מהו באמת אלול, תשרי וכו' - לא היה לי כל מושג. באלול תש"א התחלתי לראשונה ללמוד חסידות, המאמר הראשון היה "אני לדודי ודודי לי" בליקוטי תורה, שהיה בבחינת "רכבת מהירה" שנשאה אותי מקצה אחד של העולם

הסליחות ארכו כשעה. אחריהן שוב פגש הציבור את מבטו החריף והמאיר של הרבי. לא קל להסתכל - אבל עוד יותר קשה להתחמק מעיניו של הרבי. נראה היה שבכל זאת "משהו" הרבי הצליח לפעול, ונעשה קצת יותר על הלב.

וכך בכל יום, לפנות בוקר, מתקיימות ה"סליחות" יחד עם קהל המקורבים, מתוך תחושת התלכדות וקירוב לבבות, כאילו כולם בני משפחה אחת. באותו הרגע שנכנסת למחיצתו של הרבי, הרי הגעת לעולם ה"אצילות", וכאן גילית כיצד שני הרגשות המנוגדים של אהבה ויראה מתמזגים יחד לזרם אחד: מצד אחד, האהבה העצומה לרבי, והרצון להיות תמיד עמו - לקבל משהו, להבין משהו, לחוש משהו; ומאידך - המורא ויצא־הדופן - מה לך פה ומי לך פה, בריה שפלה שכמותך! אבל האהבה מכריעה את הכף...

והנה הגיע ערב ראש השנה. לאחר שחרית עולה כל הקהל למעונו של הרבי, על מנת למסור לו את הפתקאות ("פדיון־קווטל"), הרבי יושב לפני שולחניו הקטן (לא שולחן הכתיבה). כל אחד עובר לפניו ומסור לו את הפתקא שלו. הרבי אינו מביט על העוברים אלא על הפתקאות שהם מוסרים, אותם הוא מניח לפי סדר מסויים, ולפתע: הרבי מרים את ראשו ומביט עליך... ואתה חש שהוא סוקר וחודר את כל ישותך עד היסוד. תחת מבטו החודר אתה מאבד לגמרי את כל מציאותך, עד שאפילו בכיה לא תסייע לך.

יש ראש השנה בעולם!

ערב ראש השנה מגיע לסימונו, שנת ה'תש"ב כבר על הסף. לאחר מנחה אומר הקהל תהילים "בשופי". והנה רעד נרגש בחלל: הס, הס, הרבי מגיע!

הקהל מתפלל ערבית, מתפללים אט־אט. גם הרבי מתחיל את תפילתו עם הציבור, אולם כשהקהל כבר מסיים "עלינו", ניתן לשמוע כיצד הרבי פותח בברכת "אשר בדברו מעריב ערבים"...

חלק מהקהל נשאר במקום. ומאזין לתפילתו של נשיא הדור. חולפת שעה, והרבי נעמד לתפלת לחש. הרבי מתחיל "ברוך" (ניתן לשמוע כמעט כל מילה), ו... מתייפח בבכי.

דרגות שונות יש בבכי. ומי ששמע את בכיותיו של הרבי בליל ראש השנה, לעולם לא יוכל לשכחן.

לעולם יזכור שזכה לשמוע, מה פירושה של תפילת צדיק לפני הקב"ה.

ניתן היה לראות במוחש כיצד הרבי נושא ונותן עם אבינו שבשמים, טובע, מבקש, בוכה, וקורע עולמות: ריבונו של עולם, אנא רחם!

ואז משתרר שקט לכמה רגעים, ואחר כך "אתה", ושוב אותן הבכיות מעומק הלב. יש לרבי שלוש מטפחות (אחת מהן אדומה). כל כך הרבה בכי, כמדומה שלא ניתן למצוא כלל בכל העולם.

ארבע שעות ארכה תפילת ערבית של הרבי, עד השעה אחת עשרה וחצי. והרבי, שפניו שרויות בדמעות ואדומות מן הבכי, מאחל לכל הקהל: "לשנה טובה תכתבו ותחתמו".

לאחר מחזה שכזה, הנך יודע וחש (אולי לראשונה): בלילה זה יש מציאות של ראש השנה בעולם.

בוקר יום ראשון של ראש השנה. הרבי נכנס בעת אמירת "ויברך דוד". תיכף ומיד נשמעות בכיותיו של הרבי. אבל אינן גוראות כליל אמש. וכשהרבי קורא את הפטרת "חנה", הנך נשאב מיד לעולם נעלה יותר, ולמשך שעה תמימה ממש אינך בעולם הזה. קודם כל - כיצד הרבי מספר את "המעשה"; כיצד הרבי קורא את שירת חנה באטמוספירה שמיימית; מאזינים, וכמו מובן מאליה שחנה היא כנסת ישראל, האומרת שירה לפני בורא העולם... יחד עם כל פירושי החסידות לפסוקים. וכיצד מדויק הרבי בכל אות! ואתה מבין וחש (לפי מידת השגתך) מה כוונתו.

אולם כל זה אינו אלא הכנה בלבד לתקיעת שופר. כשהרבי "מסתתר" תחת טליתו, ומתייחד עם "עצמות אור אין סוף ב"ה" - או אז אתה יודע ומרגיש בחוש שישנו אלוקים בעולם, העומד עתה לשפוט כל אחד ואחד, "ואם צדקת מה תתן לו" - אפילו אם תצא לפניו זכאי בדיןך - מה הועלת לו בכך...

וכאן קורעות את לבך הבכיות הנוראות, "מן המיצר קראתי יי". אינך שומע בלבד - אתה רואה: רואה אתה את ה"מיצר", רואה את ה"קראתי", אתה רואה את הכל...

אחרי התקיעות הרבי מתיישב, מסיר את הטלית מעל ראשו, ומסתכל על הקהל כנגרל שניצח במלחמה, המביט באהבה על חייליו הנאמנים...

ב"ה

לב לדעת

תפארת שמשון

אנו מברכים את מאות הנבחנים שסיימו את לימוד התניא בהצלחה בשנת תשפ"א

בי"ט כסלו ייערך מבחן חזרה מסכם על כל ספר התניא
לנבחנים שעברו בהצלחה את 2 המבחנים
הרשמה למבחן בטלפון 072-2219050
או במייל lladaat@gmail.com

ההרשמה לתכנית השנתית החדשה בספר התניא תחל בחודש חשון
פרטים יבואו

תוכנית מיוחדת לי"ט כסלו לע"נ הגאון החסיד ה'חוזר' ר' יואל כהן זצ"ל

בי"ט כסלו ייערך מבחן על הקונטרס המיוחד 'מהותן של ישראל'
שכתב הרב יואל כהן זצ"ל
פרטים ואפשרויות קבלת הקונטרס יפורסמו אחרי שמחת תורה

מייל: lladaat@gmail.com

לפרטים ויצירת קשר: 072-2219050

מענה אנושי בשלוחה 5,
בימים א-ה, בין השעות 13:00-15:30

שו"ת עם רבני 'לב לדעת': 072-2219050

שלוחה 2, בימים א-ה
בין השעות 13:30-15:30, 21:30-23:00